

ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΙΣ

«Τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν» (Β' Κορινθ. ιγ', 9)

Ἡ Ἱερά Μονή Μυρσινιδίου.

Τεύχος 6ον ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2012

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ & ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ

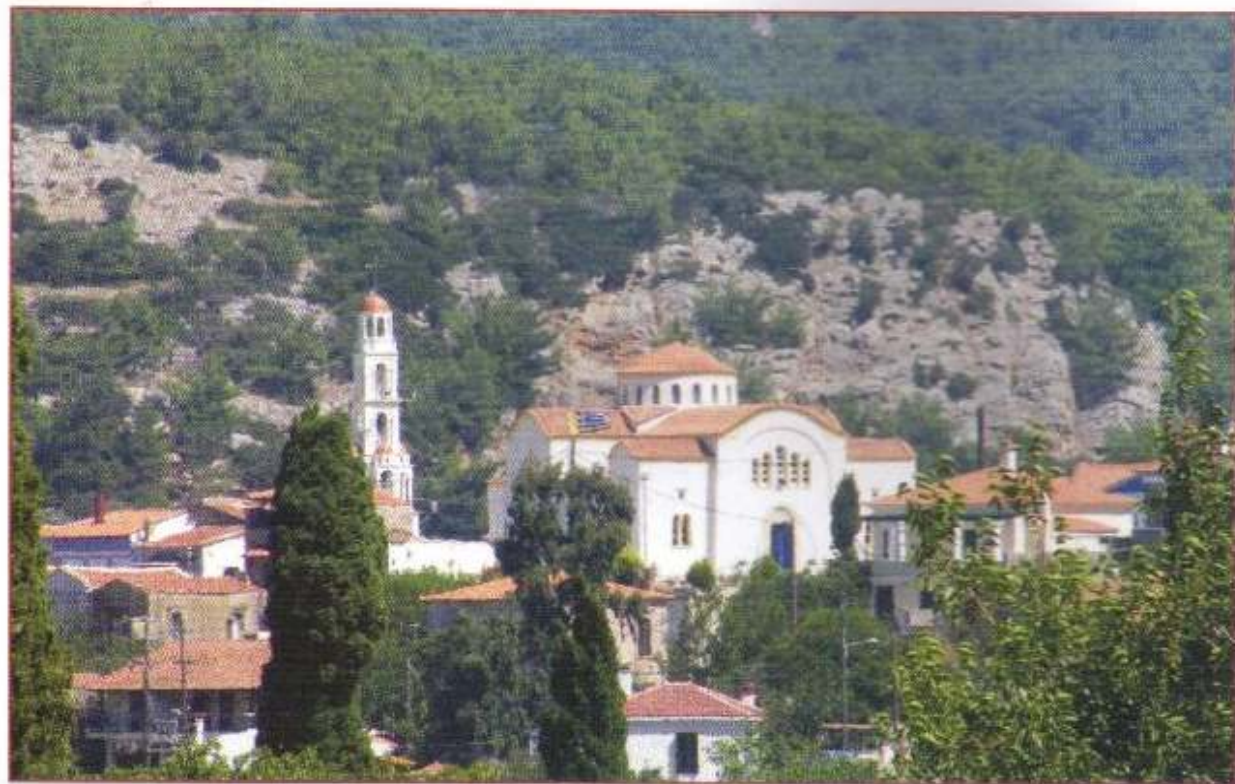
ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΕΩΣ

ΧΙΟΣ

Τοιχογραφία τοῦ ἐν Χίῳ θαύματος τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς εἰς τὸν Τερὸν Ναὸν Ἁγίας Παρασκευῆς Καρδαμύλων.

Ὁ Τερὸς Ναὸς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, Καρδαμύλων.

Αριθμ. Πρωτ. 718

+ Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ
ΕΛΕΩ, ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ, ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ
ΚΑΙ ΣΥΝΤΗΡΗΤΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΚΥΡΙΟΥ
ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Αδελφοί και τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ὁ Θεός, ὁ δημιουργήσας τὸ Σύμπαν καὶ διαμορφώσας τὴν γῆν εἰς τέλειον κατοικητήριον τοῦ ἀνθρώπου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν καὶ δυνατότητα νὰ αὐξάνηται καὶ νὰ πληθύνηται καὶ νὰ πληρώσῃ αὐτὴν καὶ νὰ κυριεύσῃ αὐτῆς καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῇ ζώων καὶ φυτῶν (Γεν. α' 28).

Ὁ περιβάλλων ἡμᾶς κόσμος ἐχαρίσθη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ ὡς στάδιον κοινωνικῆς δραστηριοποιήσεως, ἀλλὰ καὶ ἀγιασμοῦ, πρὸς κληρονομίαν τῆς ἀνακαινισθησομένης ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι κτίσεως. Τὴν τοιαύτην θεολογικὴν θέσιν ἔχει καὶ βιοῖ ἀείποτε ἡ Μήτηρ Ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, διὸ καὶ ἡ ἡμετέρα Μετριότης ἐτέθη, ὡς γνωστόν, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἀναληφθείσης παρὰ τοῦ καθ' ἡμᾶς πανιέρου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου οἰκολογικῆς προσπαθείας διὰ τὴν προστασίαν τοῦ πολλὰ ταλαιπωρουμένου ὑφ' ἡμῶν ἐπιγνώσει καὶ ἀνεπιγνώστως πλανήτου μας.

Ἡ βιοποικιλότης, ἡ ὁποία εἶναι τὸ ἔργον τῆς πανσοφίας τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐδόθη ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἀνεξέλεγκτον ἐξουσίαν τοῦ ἀνθρώπου. Κατακυριεύσις τῆς γῆς καὶ τῶν ἐν τῇ γῇ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει ἔλλογον χρῆσιν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν προσφερομένων ἀγαθῶν καὶ ὄχι καταστρεπτικὴν ἐκ

πλεονεξίας ἀντλησιν καὶ κάρπωσιν ἢ καταστροφὴν τῶν πόρων αὐτῆς.

Ἐν τούτοις, ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, παρατηροῦμεν μίαν ὑπερβολικὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν φυσικῶν πόρων, μὲ συνέπειαν τὴν καταστροφὴν τῆς περιβαλλοντικῆς ἰσορροπίας τῶν οἰκοσυστημάτων καὶ γενικώτερον τῶν περιβαλλοντικῶν συνθηκῶν, εἰς τρόπον ὥστε οἱ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένοι ὄροι διαβιώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς νὰ γίνωνται δυσμενέστεροι δι' αὐτόν. Ἐπὶ παραδείγματι, ὡς παρατηροῦμεν ἅπαντες, ἐπιστήμονες, ἐκκλησιαστικοὶ καὶ πολιτικοὶ ἄρχοντες καὶ ἐν γένει ἡ ἀνθρωπότης, ἀυξάνεται ἡ θερμοκρασία τῆς ἀτμοσφαιράς, ἐκδηλοῦνται ὑπερβολικαὶ βροχοπτώσεις, μολύνονται ἐπίγεια καὶ θαλάσσια οἰκοσυστήματα, καί, γενικώτερον, διαταράσσεται, ἐνίοτε δὲ καὶ καταστρέφεται πλήρως, ἡ δυνατότης συνεχίσεως τῆς ζωῆς εἰς ὠρισμένας περιοχάς.

Βλέπουσα καὶ ἐμπειρικῶς ἀξιολογοῦσα τοὺς ἐκ τῆς τοιαύτης ἐξελιξεως τῶν περιβαλλοντικῶν συνθηκῶν κινδύνους διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία καθιέρωσεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ προκατόχου ἡμῶν ἀοιδίμου Πατριάρχου Δημητρίου τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου ἐκάστου ἔτους ὡς ἡμέραν προσευχῆς διὰ τὸ περιβάλλον.

Ἄλλ' ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὰ αἷτια τῶν δυσαρέστων περιβαλλοντικῶν ἀλλαγῶν δὲν εἶναι θεοκίνητα ἀλλὰ ἀνθρωποκίνητα καί, ἐπομένως, ἡ παράκλησις καὶ ἡ προσευχητικὴ δέησις τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν, τὸν Κύριον τῶν κυρίων καὶ Κυβερνήτην τοῦ παντός, πρὸς βελτίωσιν τῶν περιβαλλοντικῶν συνθηκῶν, εἶναι οὐσιαστικῶς αἶτημα μετάνοιας τῆς ἀνθρωπότητος διὰ τὸ ἀμαρτημά της νὰ καταστρέφῃ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἀντὶ νὰ καρπῶται μετὰ λόγου καὶ προσοχῆς διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ἀειφορίας τοὺς πόρους αὐτῆς.

Προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὴν διατήρησιν τοῦ περιβάλλοντος τῆς γῆς καταλλήλου διὰ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, κατ' οὐσίαν παρακαλοῦμεν ὅπως ὁ

Θεὸς ἀλλάξη τὸν λογισμὸν τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ φωτίση αὐτοὺς νὰ μὴ καταστρέφουν τὸ γήινον οἰκοσύστημα διὰ λόγους οἰκονομικοῦ ὀφέλους καὶ συμφέροντος παροδικοῦ. Τοῦτ' αὐτὸ ὁμως ἰσχύει καὶ διὰ πάντα ἄνθρωπον ἐξ ἡμῶν, διότι καὶ ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἐν τῷ μέτρῳ τῶν μικρῶν δυνατοτήτων του ἐπιφέρει τὰς μικρὰς περιβαλλοντικὰς καταστροφάς, τὰς ὁποίας ἡ ἀφροσύνη του τοῦ ἐπιτρέπει.

Ἐπομένως, προσευχόμενοι ὑπὲρ τοῦ περιβάλλοντος, προσευχόμεθα ὑπὲρ τῆς μετανοίας ἑνὸς ἑκάστου ἐξ ἡμῶν διὰ τὴν μικρὰν ἢ μεγάλην συμβολὴν μας εἰς τὴν βλάβην καὶ καταστροφὴν τοῦ περιβάλλοντος, τὴν ὁποίαν βιοῦμεν συνολικῶς ὡς ἄθροισμα μερικωτέρων ἐπιζημιῶν ἐπεμβάσεων διὰ τῶν κατὰ τόπους καὶ χρόνους μεγάλων καὶ καταστροφικῶν καιριῶν φαινομένων.

Τὴν ἐκκλησίαν, προσευχὴν καὶ προτροπὴν ταύτην ἀπευθύνοντες ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας πρὸς τὴν οἰκουμένην καὶ πρὸς συνόλην τὴν ἀνθρωπότητα, δεόμεθα ὅπως ὁ ἀγαθοδότης Κύριος, ὁ χαρισάμενος εἰς ἡμᾶς πάντας τοὺς ἐπὶ τοῦ πλανήτου γῆ οἰκοῦντας τὸν γήινον παράδεισον, λαλήσῃ ἀγαθὰ εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ σεβώμεθα τὴν περιβαλλοντικὴν ἰσορροπίαν, τὴν ὁποίαν Οὗτος ἐν τῇ πανσοφίᾳ Του καὶ τῇ ἀγαθότητί Του μᾶς παρέδωκεν, ὥστε καὶ ἡμεῖς καὶ αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ νὰ ἀπολαμβάνωμεν τὰς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ μετ' εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας.

Αὐτῆς τῆς Σοφίας, τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, τῆς δημιουργησάσης καὶ συντηρούσης καὶ κατευθυνούσης τὴν ἀποκαταδοκοῦσαν τὴν σωτηρίαν αὐτῆς κτίσιν πρὸς τὰ ἔσχατα, δεόμεθα ὅπως διαφυλάττῃ τὸ περιβάλλον ἀειφόρον καὶ προσφέρον συνεχῶς εἰς τὴν εὐημερίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁδηγῇ καρποφόρως τὰ ἀγαθὰ ἔργα τῶν χειρῶν τῶν ἐργαζομένων πρὸς τοῦτο συνανθρώπων, καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν Χάριν καὶ τὸ ἀπειρον Ἔλεος Αὐτοῦ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα τοὺς σεβομένους τὴν δημιουργίαν καὶ φυλάσσοντας αὐτήν.

,βιβ' Σεπτεμβρίου α'

Μνήμη Μικρασίας¹

Του Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Μάρκου

*« Από δέ στεφάναν κέκαρσαι πύργων
κατά δ' αἰθάλου κηλίδ' οἰκτροτάταν κέχρωσαι »*

Ὁ λόγος αὐτός ἀπό τὴν Εὐριπίδεια Ἑκάβη ἔρχεται σὰ χεῖλη τῆς δοκιμασμένης μέ τῆ ρομφαία πού τρυπᾷ τὴν καρδιά τῆς μητέρας – πατρίδας Ἑλλάδας γιὰ νὰ θρηνήσει σήμερα τὴν ἀπώλεια τῆς ἀγαπητῆς Ἰάδος Παρθένου, τῆς Προαιωνίου Ἑλληνικωτάτης περιοχῆς.

Ὀκτώ αἰῶνες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ, οἱ Ἕλληνες τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ἐταξίδευσαν ἀπὸ τὸν Δόν μέχρι τὸ Γιβραλτάρ δημιουργώντας πραγματικά θαύματα τοῦ ἐμπορίου, τῆς ναυτιλίας, τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν, τοῦ πολιτισμοῦ.

Καὶ δεκαεennέα αἰῶνες μετὰ ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ οἱ ἀπόγονοι τῶν ἴδιων ἀκριβῶς ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸν ἴδιο χῶρο, ἐξακολουθοῦσαν νὰ φωτίζουν τὴν οἰκουμένη μέ τὸ λύχνο τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἱστορίας, τῆς λογοτεχνίας, τοῦ ἀνθρωπίνου στοχασμοῦ.

Καὶ ἐδέχθησαν αὐτοὶ οἱ ταξιδιώτες τοῦ κόσμου καὶ τῆς αἰωνιότητος, μέσα στὴν ἴδια τὴν πατρίδα τους, τὴν δοκιμαζομένη καὶ ἀλυσοδομένη πατρίδα τους, μέσα στὶς νοσταλγίες τους γιὰ τὴν κυρά – Δέσποινα καὶ τίς γοργόνες μέ τοὺς Μεγαλέξανδρους, τὸν ἐρχομὸ τῆς ἐλπίδας, τὸν ἐρχομὸ τοῦ Δεσπότη πού ἔφερνε μαζί τὴν προσδοκία τῆς Ἀναστάσιμης ἡμέρας.

Ἦταν ἐκεῖνος ὁ Δεσπότης πού διαβεβαίωσε ὅτι ἡ μήτρα πού Ἀρχιερατικές χεῖρες τοποθέτησαν πάνω στὴν κεφαλή του ἐπρόκειτο, ἂν ἔχανε ποτέ τὴν λαμπηδόνα τῶν λίθων της, νὰ μεταβληθεῖ σὲ ἀκάνθινο στέφανο μάρτυρος ἱεράρχου.

Ἦταν ἐκεῖνος ὁ Δεσπότης ὁ ὁποῖος ἐζήτησε Σταυρό. Σταυρὸ Μεγάλο, πάνω στὸν ὁποῖο νὰ ἔχει τὴν εὐχαρίστηση «καθηλούμενος καὶ μὴ ἔχων τί ἄλλο» νὰ προσφέρει πρὸς σωτηρίαν τῆς «ἡμετέρας πατρίδος» νὰ χύσει τὸ αἷμα του.

Ἦταν ἐκεῖνος ὁ Δεσπότης ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ ἀγίου ἱερομάρτυρος Πολυκάρπου ἐπισκόπου Σμύρνης μιλοῦσε γεμᾶτος ἀπὸ ἀγάπη, ἀπὸ Ἑλλάδα, ἀπὸ Ἀποκάλυψη στὴν θεοδόξαστη Ἐκκλησία τῶν μαρτύρων.

Ἦταν ἐκεῖνος πού ἐκόσμησε τὴν Σμύρνη μέ τὰ ἄνθη τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ, τὰ κοινωνικά, τὰ ἐκπαιδευτικά, τὰ φιλανθρωπικά, τὰ ἀθλητικά, τὰ πολιτιστικά ἔργα του.

Ἦταν ἐκεῖνος ὁ Δεσπότης ὁ ὁποῖος ἄκουσε τὴ φωνὴ τοῦ Μεγάλου Δεσπότη τοῦ Χριστοῦ «ἐγὼ εἰμί ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ ποιμὴν ὁ καλός τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησι ὑπὲρ τῶν προβάτων». Καὶ ὅταν ὁ ἀνθρώπος αὐτός, ὁ ὁποῖος σὲ δύσκολες γιὰ τοὺς ἄλλοεθνεῖς καὶ τοὺς ἄλλοθρήσκους στιγμές τοὺς περιέθαλψε, τοὺς

¹ Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἰνουσσῶν κ. Μάρκο, κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία, στὸν Ἱερό Ναὸ Ἁγίου Χαραλάμπους Βαρβασίου τὴν 16^η Σεπτεμβρίου 2012, ἡμέρα μνήμης Μικρᾶς Ἀσίας.

έφρόντισε μέ τήν αγάπη του, τούς αγκάλιασε, τούς συμπαρυστάθηκε, έδέχθηκε τήν μανία καί τήν όργή τών εύεργετηθέντων καί όταν τό Έλληνικό Έθνος σέ στιγμές δόξας έκινείτο πρός τό όριο πού ή ιστορία έθέσπισε γιά τό Έθνος μας, τήν κόκκινη μηλιά, όταν ένωπισθέν τό λόγο του Διονυσίου Σολωμού

- «ή διχόνοια πού κρατάει
- » ένα σκίητρο ή δολερή
- » τό προσφέρει στον καθένα
- » Έλα, πάρε το καί σύ»,

όταν ή διχόνοια μετέτρεψε τό θρίαμβο σέ τραγωδία καί καταστροφή, ήταν ό ίδιος εκείνος Δεσπότης, «ό ποιμήν ό καλός», όχι ό μισθωτός ό όποιος «θεωρεί τον λύκον έρχόμενον καί φεύγει» γιατί δέν είναι δικά του τά πρόβατα, αλλά ό ποιμήν ό όποιος μένει, ό όποιος έμεινε σταθερός παρά τίς προσκλήσεις καί τίς προκλήσεις γιά νά σωθει. «Είναι παράδοσις του Όρθοδόξου Κληρικού όχι μόνον νά μείνει τελευταίος αλλά καί νά μείνει σταθερός στή θυσία», είπε ό Ίερομάρτυς Χρυσόστομος Καλαφάτης ό - από Δράμας - Σμύρνης.

Καί όταν «φωνή έν Ραμά ήκούσθη, θρήνος καί κλαυθμός καί όδυρμός πολύς, Ραχήλ κλαίουσα τά τέκνα αύτής καί ούκ ήθελε παρακληθίηναι ότι ούκ είσι», όρμησε άγριο τό συνάφι τών έχθρών καί άρπαξε τό βράδυ του Σαββάτου 27 Αύγούστου 1922 τον ποιμένα τον καλό, τον έσυρε στους δρόμους τής όμορφης πόλης. Λένε πώς του φόρεσαν μιá λευκή μπλούζα, χωρίς νά ξέρουν τον έντυσαν χιτώνα φωτεινό, του ξερίζωσαν τά γένια, του απέταμαν τήν ρίνα (τή μύτη), καί τ' αύτιά, του έβγαλαν τά μάτια. Καί σέ κάποιο σημείο κακώσεων καί βασανισμού μιá ανθρώπινη ύπαρξη τον έπυροβόλησε γιά νά διακοπει τό άπάνθρωπο μαρτύριό του.

Η Ιστορία έδώ σταματά.

Κλείσε, Ιστορία, τίς δέλτους σου. Τώρα τον λόγο τον έχουν άγγελικές δυνάμεις πού σέ όρθάνοιχτους ούρανούς έχουν άσκηθει νά ύμνούν τό Σταυρό του Γολγοθά μπροστά στον θρόνο του Θεού.

Τώρα τον λόγο τον έχει ή φωνή τής Αποκαλύψεως πού άπευθύνεται στον Άγγελο - Επίσκοπο, ώ θεία συγκυρία, τής τών Σμυρναίων Έκκλησίας: «Γίνου πιστός άχρι θανάτου καί δώσω σοι τον στέφανον τής ζωής».

Τό έργο τής καταστροφής «τετέλεσται». Οί ώραιες πόλεις, οί Ίάδες Παρθένοι κείνεται νεκρές κάτω από τά έρείπιά τους. Οί έμπυσμοί, τά ραπίσματα καί ό άκάνθινος στέφανος έκαναν τά καλλιπρεπή πρόσωπά τους νά ώχριάσουν.

Κί' όμως, πίσω από τό Γολγοθά ύπάρχει ή Ανάστασις. Θά περιμένουν τά παιδιά τους, καί τά παιδιά τών παιδιών τους, μέσα στους αιώνες, εκείνους πού έγεύτηκαν τό πικρό ψωμί τής μετοικήσεως, νά έπιστρέψουν, νά διώξουν τήν κουστωδία καί νά σηκώσουν τον λίθο γιά νά ξαναβγει ή αιώνια Έλληνική Παρθένος όμορφη, ζωντανή, περικαλλής.

Άν σήμερα οί λυχνίες τών έπτά Έκκλησιών τής Μικρās Ασίας είναι σβησμένες, παραμένει άκόμα άναμένο ένα λυχνάρι πού καίει στις ψυχές όλων αύτών τών ανθρώπων πού άφησαν «τήν πατρίαν χθόνα» παίρνοντας μαζί τους τήν Εικόνα, τό Σταυρό, τό Εύαγγέλιο καί τό Δισκοπότηρο, ένα λυχνάρι πού θά σημαίνει μαζί μέ τό Δημοτικό τραγούδι πώς «πάλι μέ χρόνους μέ καιρούς πάλι δικά μας θά 'ναι», ένα λυχνάρι πού κανείς, ποτέ, δέν θά μπορέσει νά τό σβήσει.

«Έρχομαι ταχύ».

«Ναι, έρχου, Κύριε Ίησοϋ».

Η ΕΠΙΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΟΜΗΡΙΚΟΥ ΣΤΙΧΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΩΪΜΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ²

Του Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καὶ Οἴνουσῶν κ. Μάρκου.

Β'

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Στὴν ἴδια κατηγορία ἐντάσσονται λατινικές ἐξάμετρες διασκευές τῶν Εὐαγγελίων, ὅπως τὸ *Carmen Paschale* τοῦ Sedulius (περ. 425), ἀλλὰ καὶ τὸ *De Actibus Apostolorum* τοῦ Arator (6ος αἰ.)(14). Σύμφωνα μέ τὴν μαρτυρία τοῦ ὁσίου Ἱερωνύμου, ὁ Ἰούβεγκος (Juvencus), «περιφανοῦς γένους Ἰσπανός πρεσβύτερος, τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων δι' ἐξαμέτρων σχεδόν κατὰ πόδας, τέσσαρας συνέταξε βίβλους, καὶ τινὰ τῷ αὐτῷ μέτρῳ εἰς μυστικὴν προσήκοντα τάξιν. Ἦνθησεν ἐπὶ Κωνσταντίνου βασιλέως»(15).

Τὴν ὑπαρξὴ χριστιανικῶν ὁμηροκεντρῶνων καὶ βιργιλιοκεντρῶνων μαρτυρεῖ καὶ ἐπικρίνει ὁ Ἱερώνυμος σὲ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν Παυλίνο τῆς Νόλης: «*Quasi non legerimus, Homero centonas, et Virgilio centonas: ac non sic etiam Maronem sine Christo possimus dicere Christianum*»(16). Ὁ Ἱερώνυμος φαίνεται νὰ ἔχει ὑπ' ὄψη του, μεταξύ ἄλλων, τὸ *Centio vergilianus de laudibus Christi* τῆς Faltonia Betitia Proba (4ος αἰ.). Σὲ πρωιμότερη ἐποχῇ, ὁ Εἰρηναῖος Λουγδούνου μάλιστα ἀναφέρεται καὶ σὲ ἓνα ὁμηροκέντρονα τῶν Γνωστικῶν(17), πού στόχο εἶχε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς αἰρετικούς τοὺς σκοπούς. Ὅμως, καταλήγει, «ὁ δ' ἔμπειρος τῆς Ὀμηρικῆς ὑποθέσεως» θὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν αἰρετικὴ τους πλάνη(18). Διασώζονται ἐπίσης ὁμηροκέντρονες πρὸς μαντικὴ χρῆση, τὰ λεγόμενα «ὁμηρομαντεία» σὲ μαγικούς παπύρους τοῦ 4ου καὶ προγενεστέρων αἰῶνων τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς(19). Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντες συγγραφεῖς, τὸ λατινικὸ ἐξάμετρο διακόνησαν ἐπίσης ἐπὶ χριστιανικῶν θεμάτων οἱ ποιητὲς Λακτάντιος καὶ Προυδέντιος.

Μίαν ἀπὸ τίς συμπαθέστερες μορφές τῶν βυζαντινῶν γραμμάτων καὶ τίς ἐλλογμιώτερες γυναικείες προσωπικότητες ὁλόκληρης τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ ἡ «καλλιεπὴς δὲ καὶ τὴν ὥραν εὐπρεπὴς»(20) Αὐγούστα Αἰλία Εὐδοκία (περ. 393-460), σύζυγος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Β'. Ἐπιφανὴς λογία, ἢ ὁποῖα ὄχι μόνο διέπρεψε ὡς ποιήτρια ὁμηροκέντρων συνθέσεων, ἀλλὰ καὶ καλλιέργησε εὐρύτερα τὸ ἐπικὸ ἐξάμετρο μέ ἐξαιρετικὴ δεξιότητι. Μέ τὸ ὄνομά της σώθηκαν ἓνα ἔμμετρο ἔργο εἰς τὸν μάρτυρα Κυπριανόν, σὲ τρία βιβλία, καθὼς καὶ

² Ανακοίνωση κατὰ τίς ἐργασίες τῆς Ὀμηρικῆς Ακαδημίας (Χίος, Ἰούλιος 2012).

όμηρόκεντρα ποιήματα σέ ἐπεισόδια τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Γενέσεως, ἐν μέρει σωζόμενα, τά ὅποια συνέθεσε συμπληρώνοντας τό ἡμιτελές ἔργο τοῦ ἐπισκόπου Πατρικίου. Στό προοίμιό του σημειώνεται ἡ «Υπόθεσις τῶν ὁμηροκέντρων»,

Βίβλος Πατρικίσιου θεουδέος ἀρητήρος,
ὄς μέγα ἔργον ἔρεξεν, Ὀμηρεῖης ἀπό βίβλου
κυδαλίμων ἐπέων τεύξας ἐρίτιμον ἀοιδῆν,
πρήξιας ἀγγέλλουσαν ἀνικήτοιο θεοῖο·
ὡς μόλεν ἀνθρώπων ἐς ὁμήγουριν, ὡς λάβε μορφήν
ἀνδρομέην καί γαστρος ἀμεμφέος ἐνδοθι κούρης [...]
ὡς τε δυνώδεκα φώτας ἀμύμονας ἔλλαχ' ἑταίρους·
ὡς τε πάθους ἀγίου μνημῆια κάλλιπεν ἄμμιν [...]
ὡς θάνεν, ὡς Αἶδαο σιδήρεα ῥήξε θυρετρα,
κειθεν δέ ψυχὰς θεοπειθέας οὐρανὸν εἰσω
ἤγαγεν ἀχραντοισιν ὑπ' ἐννεσίησι τοκῆος
ἀνστάς ἐν τριτάτῃ φαεσιμβροτῶ ἠριγενεΐῃ
ἀρχέγονον βλάστημα θεοῦ γενετῆρος ἀνάρχου.

καί ἀκολούθως ὁ πρόλογος τῆς Εὐδοκίας:

Ἦδε μὲν ἱστορίη θεοτερπέος ἐστὶν ἀοιδῆς.
Πατρικίος δ', ὄς τήνδε σοφῶς ἀνεγράψατο βίβλον,
ἔστι μὲν ἀενάσιο διαμπερές ἄξιος αἴνου,
οὐνεκα δὴ πάμπρωτος ἐμήσατο κύδιμον ἔργον.
ἀλλ' ἔμπης οὐ πάγχυ ἐτήτυμα πάντ' ἀγόρευεν·
οὐδὲ μὲν ἀρμονίην ἐπέων ἐφύλαξεν ἅπασαν,
οὐδὲ μόνων ἐπέων ἐμνήσατο κείνος ἀείδων,
ὄπποσα χάλκεον ἦτορ ἀμεμφέος εἶπεν Ὀμήρου.
ἀλλ' ἐγὼ ἡμιτέλεστον ἀγακλεές ὡς ἶδον ἔργον
Πατρικίου, σελίδας ἱεράς μετὰ χεῖρα λαβούσα,
ὄσσα μὲν ἐν βιβλοισιν ἔπη πέλεν οὐ κατὰ κόσμον,
πάντ' ἄμυδις κείνοιο σοφῆς ἐξείρυσεν βίβλου·
ὄσσα δ' ἐκεῖνος ἔλειπεν, ἐγὼ πάλιν ἐν σελίδεσσι
γράψα καὶ ἀρμονίην ἱεροῖς ἐπέεσσι ἐδώκα.

Κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ Φωτίου(21), μεταποίησε ἐπίσης «ἐν ἡρώφῳ μέτρῳ» τὴν Ὀκτάτευχο, καθὼς καὶ τὰ βιβλία τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν Κριτῶν, καὶ ἀπὸ τὰ προφητικά τὸν Ζαχαρία καὶ τὸν Δανιήλ, στὰ ὅποια «ἡ αὐτὴ δὲ χάρις τοῦ τεχνίτου διέπρεπε κὰν τούτοις». Ὁ Φώτιος

ἐπαινεῖ τὴν παιδεία καὶ τὴν ποιητικὴ τῆς δύναμη, ἢ ὅποια «τὰς μὲν γὰρ διανοίας οὔτε παρατείνων οὔτε συστέλλων ἀεὶ φυλάσσει κυρίας. Καὶ ταῖς λέξεσι δέ, ὅπου δυνατόν, τὴν ἐγγύτητα καὶ ὁμοιότητα συνδιαφυλάσσει». Ὅσο γιὰ τὸ ἔμμετρο ἔργο τῆς Εὐδοκίας εἰς τὸν μάρτυρα Κυπριανόν, ὁ σοφὸς Πατριάρχης σημειώνει ὅτι «ἐδήλου δὲ τὰ σπουδάσματα, ὡς παῖδες μητέρα, τῶν τῆς βασιλίδος καὶ ταῦτα ὠδίνων ἔκγονα εἶναι». Ἐπίσης συνέθεσε ἓνα μὴ σωζόμενο ἐπικό ἐξαμετρικό ἐγκώμιο πρὸς τιμὴν τῆς νίκης τοῦ συζύγου τῆς ἐπὶ τῶν Περσῶν (421).

Ὡς αὐτοκράτειρα συνέδεσε τὸ ὄνομά τῆς μὲ τὴν ἴδρυση τοῦ Πανδιδακτηρίου(425), τοῦ πρώτου πανεπιστημίου τῆς Βασιλεύουσας. Θύμα διαβολῶν, ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν πρωτεύουσα τὸ 442-443 καὶ κατέφυγε στοὺς Ἁγίους Τόπους, ὅπου παρέμεινε μέχρι τὸν θάνατό τῆς (460), ἀσχολούμενη μὲ ἔργα εὐποιίας καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν ἱερῶν ναῶν καὶ μονῶν, «πολλὰ καταλείψασα ταῖς ἐκκλησίαις». Ὅπως ἀναφέρει τὸ Πασχάλιον χρονικόν, «ἀπιούσα ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τὰ Τεροσόλυμα εὐξασθαι, εἰσελθοῦσα ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ τῇ μεγάλῃ εἶπεν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ λόγον ἐγκωμιαστικόν εἰς τὴν αὐτὴν Ἀντιόχειαν, καθημένη ἔσωθεν τοῦ δίφρου ὀλοχρύσου ὄντος καὶ διαλίθου βασιλικοῦ, καὶ ἔκραξαν αὐτῇ οἱ τῆς πόλεως, καὶ ἀνηνέχθη αὐτῇ ἔσω ἐν τῷ βουλευτηρίῳ εἰκῶν ἔγχρυσος, καὶ εἰς τὸ λεγόμενον Μουσεῖον στήλην χαλκὴν ἔστησαν αὐτῇ, αἰτινες ἕως τοῦ νῦν ἴστανται. καὶ φιλοτιμησαμένη τῇ τῶν Ἀντιοχέων πόλει τῆς Συρίας χρήματα λόγῳ σιτωνικοῦ ὤρμησεν ἐπὶ τοὺς ἁγίους τόπους, καὶ ἔκτισεν εἰς Τεροσόλυμα πολλὰ, καὶ τὸ τεῖχος ἅπαν ἀνενέωσεν τῆς Τερουσαλήμ»(22).

Μεταξὺ τῶν ἔργων αὐτῶν συγκαταλέγεται τὸ κτιριακὸ σύγκροτῆμα τῶν λουτρῶν τῶν Γαδάρων τῆς Παλαιστίνης (σημερινοῦ Hammat Gader), σὺν ὅποιῳ διασώζεται, σὲ ἐπιδαπέδια πλάκα, ἑξάμετρον ἐπιγραφή, βεβαιότατα ἔργο τῆς ἰδίας (περὶ τὸ 445), μὲ τὸ ὄνομα καὶ τὸν τίτλον τῆς αὐτοκράτειρας πλαισιωμένο ἀπὸ ζεύγος σταυρῶν:

† Εὐδοκίας Αὐγούστης †

πολλα μὲν ἐν βίῳτῳ κ(αὶ) ἀπίρονα θαύματ' ὄπωπα,
τίς δὲ κεν ἐξερῆσι, πόσα δὲ στόματ', ὧ κλίβαν' ἐσθλέ,
σὸν μένος, οὐτιδανὸς γεγαῶς βροτός; ἀλλὰ σε μᾶλλον
ὠκεανὸν πυρόεντα νέον θέμις ἐστὶ καλεῖσθαι.
παιάνα καὶ γενέτην γλυκερῶν δοτῆρα ρεέθρων.

...

ὠδεινουσι τεὸν μένος ὄβριμον ἠνεκ[ἔς ἀϊέν],
ἀλλὰ Θεὸν κλυτόμητιν ἀείσο[μαι ὄφρα σε σώζω]

εις ευεργεσειην μερόπων τε χρ[ι]σιν αεινων].

Ἐξάμετρες ἐπιγραφές κοσμοῦν τὰ μνημεῖα τῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν αὐγὴ τῆς χριστιανικῆς τέχνης, ἐκφράζοντας μὲ τὸν ἀρτιώτερο τρόπο τίς ὑψηλές ἀλήθειες τῆς Πίστεως. Ἀπὸ τίς πρωιμότερες τέτοιες μαρτυρίες ξεχωρίζουμε τίς ἐπιτάφιος ἐπιγραφές τοῦ ἀγίου Ἀβερκίου, ἐπισκόπου Ἱεραπόλεως, καὶ τοῦ Πεκτορίου (τέλη 2ου - ἀρχές 3ου αἰώνα), στίς ὁποῖες ἐκδηλες εἶναι οἱ εὐχαριστιακές ἀναφορές. Ἡ πρώτη συνίσταται ἀπὸ ἓνα εἰσαγωγικὸ δίστιχο καὶ εἴκοσι ἑξαμέτρους:

...
οὐνομ' Ἀβέρκιος ὁ ὦν μαθητῆς ποιμένος ἀγνοῦ,
ὃς βόσκει προβάτων ἀγέλας ὄρεσιν πεδίοις τε,
ὀφθαλμούς ὃς ἔχει μεγάλους πάντη καθορώντας.
οὗτος γάρ μ' ἐδίδαξε ... γράμματα πιστά·
εἰς Ρώμην ὃς ἐπεμψεν ἔμην βασιλείαν ἀθρῆσαι
καὶ βασιλίσσαν ἰδεῖν χρυσόστολον χρυσοπέδιλον·
λαὸν δ' εἶδον ἐκεῖ λαμπρὰν σφραγεῖδαν ἔχοντα.
καὶ Συρίας πέδον εἶδα καὶ ἄστυα πάντα, Νισίβιν,
Εὐφράτην διαβάς, πάντη δ' ἔσχον συνομίλους
Παῦλον ἔχων ἔποχον. πίστις πάντη δὲ προῆγε
καὶ παρέθηκε τροφὴν πάντη ἰχθὺν ἀπὸ πηγῆς
πανμεγέθη καθαρὸν, ὃν ἐδράξατο παρθένος ἀγνή·
καὶ τοῦτον ἐπέδωκε φίλοις ἔσθειν διὰ παντός
οἶνον χρηστὸν ἔχουσα κέρασμα διδοῦσα μετ' ἄρτου.

Ὁ ἐπιτάφιος τοῦ Πεκτορίου ἀποτελεῖται μὲ τὴ σειρὰ του ἀπὸ τρία δίστιχα καὶ πέντε ἑξαμέτρους:

Ἰχθύος οὐρανίου θεῖον γένος ἦτορι σεμνῶ
Χρῆσε, λαβὼν πηγὴν ἄμβροτον ἐν βροτέοις
Θεσπεσίων ὑδάτων. τὴν σὴν, φίλε, θάλπεο ψυχὴν
Υἷδασιν ἀενάοις πλουτοδότου σοφίης.
Σωτήρος ἀγίων μελιηδέα λάμβανε βρώσιν,
Ἔσθιε πινάων ἰχθὺν ἔχων παλάμαις.
Ἰχθύι χόρταζ' ἄρα, λιλαίω, δέσποτα σῶτερ.
Εὐ εὔδοι μήτηρ, σὲ λιτάζομε, φῶς τὸ θανόντων.
Ἀσχάνδιε πάτερ, τῶμῶ κεχαρισμένε θυμῶ,
Σὺν μητρὶ γλυκερῇ καὶ ἀδελφειοῖσιν ἑμοῖσιν,
Ἰχθύος εἰρήνην σέο μνήσεο Πεκτορίουο.

Ίδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ή έξάμετρη έπιγραφή, ή όποία συνοδεύει τήν ψηφιδωτή παράσταση του ώκεανού που περιβάλλει τήν γή, στό βόρειο έγκάρσιο κλίτος τής Ιουστινιάνειας Βασιλικής Α του έπισκόπου Δουμετίου στην Νικόπολη τής Ηπείρου (περ. 525-550):

Ωκεανόν περίφαντον άπίριτον ένθα δέδορκας
γαϊαν μέσσον έχοντα σοφοίς ινδάλμασι τέχνης
πάντα πέριξ φορευούσαν όσα πνίει τε και έρπει
Δουμετίου κτέανον μεγαθύμου άρχιερέως.

Η έπιγραφή όχι μόνο ένσωματώνει ένα όμηρικό λογότυπο («όσα τε γαϊαν έπι πνίει τε και έρπει» – Ιλ., Ρ 447 και Οδ., σ 131), αλλά άντανακλά και τόν αίνο προς τόν Δημιουργό Θεό, όπως άπαντα σε άνάλογα συμπραζόμενα στό σώμα τής έκκλησιαστικής γραμματείας, λόγου χάριν στά έπη του άγίου Γρηγορίου του Ναζιανζηνού(23):

Ημείς δ' έν πάντεσσι Θεόν μέγαν ύμνείωμεν,
Εσθλοίς τε στυγεροίς τε· τó γάρ τεκέων έρατεινών
Και μετά πρώτον Άνακτα έπιχθονίους γενετήρας,
Οί με φάους έπλησαν, άφ' ών Τριάς εις έν ιούσα,
Και λάμψε πραπίδεσσιν έμαίς, και πάσι φαάνθη.
Σιγήσω κόσμοιο κύκλον μέγαν, ουρανόν ευρύν,
Ομμασι παμφανόωντα διαυγέσι, νώτα θαλάσσης
Τρευστής ίσταμένης τε, τó δή και θάμβος έμοιγε·
Γαϊαν ές ύστερον, ποταμών ρόον, ήέρα πνευστόν,
Ωρας, άνθεα τερπνά βροτών φύσιν, ήερίων τε,
Όσα Θεός προύθηκεν έμοίς φαέεσσι τράπεζαν·
Ταύτα πατήρ μέγалоιο Πατήρσ πάρ' έδωκεν έμοιγε.

...
Δός φωνήν νεπόδεσσι, και ήερίοις πετεηνοίς,
Και τοίς όσα τε γαϊαν έπιπνίει τε και έρπει.

Στό ψηφιδωτό διάκοσμο τής ίδιας βασιλικής περιλαμβάνεται και ή άκόλουθη λαμπρή κτιτορική έπιγραφή:

λίθον άπαστράπτοντα θεού χάρι· ένθα και ένθα
έκ θεμέθλων τολύπευσε και άγλαϊην πόρε πάσα
Δουμέτιος περίπυστος άμωμήτων ιερέων

ἀρχιερεὺς πανάριστος ὅλης πατρὸς μέγα φέγγος.

Ἐπιγραφή

Πολύτιμη, τέλος, γιὰ τὴν ἱστορία τῆς βυζαντινῆς ψηφιδογραφίας εἶναι καὶ ἡ ἐξαμετρικὴ ἐπιγραφή τοῦ «οἴκου τοῦ Εὐστολίου» στό Κούριον τῆς Κύπρου (τέλη 4ου αἰ.), καθὼς ὁ κτίτορας ἀποδίδει ἀπερίφραστα χριστιανικὸ νόημα στὰ εἰκονιζόμενα θέματα (ἰχθύες καὶ πτηνά):

Ἐπιγραφή

ἀντι λίθων μεγάλων, ἀντι στερεοῖο σιδήρου
χαλκοῦ τε ξανθοῖο καὶ αὐτοῦ ἀντ' ἀδάμαντος,
οἶδε δόμοι ζώσαντο πολὺλλιτα σήματα Χριστοῦ.(24)

Ανάμεσα στὰ πολυάριθμα ἐξάμετρα ἐπιγράμματα τῆς Παλατινῆς Ἀνθολογίας διακρίνουμε αὐτό τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Πολυεύκτου στὴν βυζαντινὴ πρωτεύουσα (527), καθιδρύματος τῆς πριγκίπισσας Ἰουλιανῆς Ἀνικίας, δισέγγονης τῆς Αὐγούστας Εὐδοκίας. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιγραφή σέ 76 λαμπροὺς ἐξαμέτρους, ἡ ὁποία περιέτρεχε ἐσωτερικὰ τὸ μαρμάρινο ἐπιστύλιο τοῦ ναοῦ καὶ διασώζεται ἀκόμη καὶ σήμερα σέ ἐπιτόπια ἀρχιτεκτονικὰ κατάλοιπα, ἐνῶ ἄλλα τμήματα τοῦ γλυπτοῦ διακόσμου μεταφέρθηκαν σέ διάφορα σημεία τῆς Δύσεως μετὰ τὴν Δ' Σταυροφορία. Στούς ἀρχικοὺς στίχους ἡ Ἰουλιανὴ Ἀνικία ἐπισημαίνει τὴν ἀνοικοδόμησι προγενέστερου ἱεροῦ καθιδρύματος τῆς Εὐδοκίας ὡς συνέχεια τοῦ ἔργου τῆς ἐπιφανοῦς αὐτοκράτειρας:

Εὐδοκίη μὲν ἄνασσα, Θεὸν σπεύδουσα γεραίρειν
πρώτη νηὸν ἔτευξε θεοφραδέος Πολυεύκτου...
ἐνθεν Ἰουλιανῆ, ζαθέων ἀμάρυγμα τοκῆων
τέτρατον ἐκ κείνων βασιλῆιον αἶμα λαχοῦσα
ἐλπίδας οὐκ ἔψευσεν ἀριστῶδινοσ ἀνάσσης
ἀλλὰ μιν ἐκ βαιοῖο μέγαν καὶ τοῖσιν ἐγείρει
κύδος ἀεξήσασα πολυσκήπτρων γενετῆρων' ...
ὀρθὴν πίστιν ἔχουσα φιλοχρίστοιο μενοινῆς.

Ἀπὸ τοὺς ποιητὲς ἐξαμέτρων ἐκφράσεων διακρίθηκαν ὁ Χριστόδωρος ὁ Κοπτίτης, ἐπὶ Ἀναστασίου (Ἐκφρασις τῶν ἀγαλμάτων τῶν εἰς τὸ δημοσιον γυμνάσιον τὸ ἐπικαλουμένον τοῦ Ζευξίππου), καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης Γαζαῖος (Ἐκφρασις τοῦ κοσμικοῦ πίνακος τοῦ ὄντος ἐν τῷ χειμεριῷ λουτρῷ), τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Οἱ σπουδαιότερες ὁμως καὶ πῶ περιλαμβρὲς μᾶς παραδίδονται μέσα ἀπὸ τὸ αὐτοκρατορικὸ περιβάλλον. Πρόκειται γιὰ τίς ἐκφράσεις τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τοῦ ἀμβωνός τῆς (Ἐκφρασις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ Ἐκφρασις τοῦ Ἀμβωνος

λεχθείσα *ιδιαζόντως*, μετά τήν πρώτην πάροδον τήν μεγάλην ἐν τῷ Πατριαρχείῳ), τίς ὅποιες συνέθεσε ὁ Παῦλος Σιλεντιάριος κατόπιν αὐτοκρατορικής παραγγελίας, ἐπ' εὐκαιρία τῶν νέων ἐγκαινίων τοῦ ναοῦ (563) μετά τήν ἀνέγερση τοῦ τρούλλου πού εἶχε καταπέσει στό σεισμό τοῦ 558. Ἐνῶ καί τά δύο ἔργα ἐκκινοῦν μέ προοίμιο σέ ἰαμβικό τρίμετρο, τό κύριο σῶμα τους, τό ὁποῖο ὑπερβαίνει συνολικά τούς χιλίους στίχους, εἶναι συντεθειμένο στό κλασικό δακτυλικό ἐξάμετρο. Μποροῦμε νά φέρουμε στόν νοῦ μας μέ θαυμασμό τήν μεγαλοπρέπεια τῆς στιγμῆς, κατά τήν ὁποία ἐκφωνήθηκαν στό σημαντικώτερο μνημεῖο τῆς Βασιλεύουσας, στό ἀπόγειο τῆς δόξας της, στίχοι ὅπως οἱ ἀκόλουθοι:

Ἕμνοπόλοι Χριστοῖο θεοῦδέες, ὧν ὑπό φωνῆς
πνεύματος ἀχράντιο μετ' ἀνέρας ἤλυθεν ὀμφή
ἀνδρομέην Χριστοῖο διαγγέλλουσα λοχείην·
ἠδ' ὅπόσοι μετὰ τύμβον ἀκήρατον ἔθνεσι γαίης
σύμβολα κηρύσσοντες ἀνεγρομένοιο θεοῖο
πάσαν ἐφαιδρύνασθε κατηφέος ἀντυγα κόσμου,
τυφλόν ἀμειδίητιο νέφος σκεδάσαντες ὀμίχλης·

Χριστός ἀναξ ἔστεψε, καί αἵμαλέοισι ρεέθροις
ψυχαιῆς ἐκάθηρεν ὄλην σμῶδιγγα καλύπτρης·
δεῦρο, χορούς στήσασθε καί εὐαγγέεσσιν αἰοδαῖς
σύνθροον ἡμετέρησι μέλος πλέξασθε χορείαις.
ὑμέτερος γάρ χῶρος αἰεῖδεται, ὀππόθι πολλή
θεσπεσίαις βιβλοῖσιν ἀκήρατος ἔγρεται ἤχῳ.

Τοῖα μὲν ἀγλαόδωρος ἐμός σκηπτούχος ἐγείρει
ἔργα θεῷ βασιλῆϊ πολυστέπτοις δ' ἐπὶ δώροις
καί σέλας ἀστυόχοιο ἐῆς ἀνέθηκε γαλήνης
νηὸν ὑπερ πολύμνον, ὅπως θεοδέγμονι βουλήι
ἔμπνοον ἰδρύσειε γέρας κοσμήτορι κόσμου,
Χριστῶι παμβασιλῆϊ. σὺ δ' ἴλαος ἴλαος εἶης,
παμφαῆς ἀχράντου τριάδος σέβας, ἄστει Ῥώμης
καί ναέταις καί ἀνακτι καί ἰμεροδερκεῖ νηῶι.

Ὀμηρικές ἀπηχήσεις ἀνιχνεύονται ἐπίσης στό εὐρύτερο ἀφηγηματικό πλαίσιο καί περιεχόμενο κειμένων, ὅπως ὁ Βίος καί τὰ θαύματα τῆς ἀγίας Θέκλας (430-470), ὅπου περιστατικά τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν μετασχηματίζονται ὑπό χριστιανική ὀπτική. Ὅπως ἐπισημαίνει ὁ

ἐκδότης τοῦ ἔργου καί μέλος τῆς Γαλλικῆς Ακαδημίας Gilbert Dagron, ὁ συγγραφέας τοῦ ἀγιολογικοῦ αὐτοῦ κειμένου «μᾶς περιγράφει ἢ, καλύτερα, μᾶς τραγουδεῖ ἓνα πολιτισμὸ μὲ τὰ κέντρα του, τὴ ρητορικὴ του, τὶς ἀνέσεις του, τὴν ἀριστοκρατία τῆς καταγωγῆς καί τοῦ πλοῦτου, δείχνοντάς μας μέσα ἀπὸ ποιούς παλαιούς διαύλους διείσδυσε ὁ χριστιανισμὸς στὸν κόσμον καί πὼς τὸν χρωμάτισε». Ἀλλὰ ἡ ἐπίδραση τοῦ Ὀμήρου περιέρχεται μέχρι τὸν σπουδαιότερον ὑμνογράφον τῶν πρώιμων βυζαντινῶν χρόνων, Ρωμανὸν τὸν Μελωδόν. Σύμφωνα μὲ τὸν ὁμότιμον καθηγητὴ Θεοχάρη Δετοράκη, «αὐτὸ ποὺ κάνει ὁ Ὀμηρος κατεβάζοντας τοὺς θεοὺς στὰ ἀνθρώπινα μέτρα, τολμᾷ νὰ κάνει τώρα καί ὁ Ρωμανός [...]. Ἔτσι στὰ κοντάκια τοῦ Ρωμανοῦ τὰ θεῖα πρόσωπα δονοῦνται ἀπὸ αἰσθήματα ἀνθρώπινα καί ἔρχονται πιὸ κοντὰ στὸν πιστό. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ὁ ποιητὴς ἐξασφαλίζει τὴ μέθεξιν τοῦ ἐκκλησιασματος καί ὑπηρετεῖ τοὺς σκοποὺς τῆς Ἐκκλησίας».

Ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὴν ἐξέταση τῶν συγκεκριμένων στοιχείων καί προκύπτει ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν φιλολογικῶν πηγῶν καί τῶν ἐπιγραφικῶν μαρτυριῶν αὐτῆς τῆς ἀτελοῦς ἐπιωκόπησης, ὁ ὁμηρικὸς στίχος, τόσο στὴν αὐτοτέλειά του, ὅσο καί μέσα ἀπὸ τὴν παράδοση τοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου, ἀνθοφόρησε μὲ θαυμαστὴ ποικιλία καί πλοῦτον σὲ ὅλη τὴν ἐμβέλεια τῆς πρώιμης βυζαντινῆς γραμματείας, κατ' ἄρρηκτον καί ὀργανικὴν συνέχειαν, δημιουργικὴ ἀφομοίωσιν καί μετεξέλιξιν τοῦ ἑλληνιστικοῦ ἑμμέτρου λόγου. Ἡ καλλιέργεια τοῦ ὁμηρικοῦ καί μεθομηρικοῦ ἑξαμέτρου ἀναδεικνύεται ὡς ἡ ὑψηλότερη, ἀρτιώτερη καί ληρέστερη ἔκφρασις τῆς πρώιμης βυζαντινῆς μούσας καί ἐκδήλωσις ἐκκλησιαστικῆς μαρτυρίας, «εὐγλωττίας χάριν καί γυμνασίας τοῦ νοῦ», ὅπως ἐπίσης καί ὡς τὸ ἀνώτερον καί πιὸ ἐνδεδειγμένον στὴν αὐτοκρατορικὴ μεγαλοπρέπεια ποιητικὸ ὕφος, ἐνῶ τὸ εὐρύτερον πλαίσιον τῶν γραμμάτων καί τῆς παιδείας ἐξασφαλίζει στὸν ὁμηρικὸν στίχον ἓνα νέον κύκλον προφορικότητας, ἡ ὁποία τὸν διατηρεῖ καί τὸν καθιερώνει στὴν αἰσθητικὴ πρωτοκαθεδρία. Γράφει ὁ μέγας Ἀλεξανδρινός, Κωνσταντῖνος Καβάφης, στὸ μελέτημά του «Οἱ βυζαντινοὶ ποιηταί», ἐκθειάζοντας «τὰς καλλονὰς καί τὰς λεπτότητας» τῆς τέχνης τους. «Εὐμενὴς τις μοῖρα ἐπροίκισε τὴν φυλὴν μας διὰ τοῦ θεοῦ δώρου τῆς ποιήσεως. Ἡ εὐρεία καί ἀνθοστεφὴς χώρα τῶν στίχων εἶναι ἡ πατρίς τοῦ πνεύματος μας. Ἐν αὐτῇ θὰ εὐρωμεν τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ γένους μας, καί ὅλην τὴν τρυφερότητα, ὅλους τοὺς τιμιωτέρους παλμούς τῆς καρδίας τοῦ ἑλληνισμοῦ».

14. Βλ. σχετικὰ Roger P. H. Green, *Latin Epics of the New Testament: Juvenius, Sedulius, Arator*, Οξφόρδη 2006.

15. Τερώννυμος, *De viris illustribus*, 84.

16. *Epistolae*, 53, 7 («Σάν νά μήν ἔχουμε διαβάσει ὀμηροκέντρωνες καί βιργιλιοκέντρωνες· ὅμως δέν μπορούμε νά ποῦμε καί τόν [Βιργίλιο] Μάρωνα, πού εἶναι ἀλλότριος πρὸς τόν Χριστό, Χριστιανό»).

17. *Κατὰ αἰρέσεων* 1, 1, 20, 35 κ.έ.

18. Γιά ἀνάλογη πρακτική ἐπικρίνει τόν αἰρετικό Εὐνόμιο ὁ Γρηγόριος Νύσσης: «Καθάπερ ἀκούω καί τόν Εὐνόμιον ὑπὲρ τὸν Ἰλιακὸν πόλεμον ... ζητοῦντα φιλοπόνως οὐχ ὅπως ἐρμηνεύσῃ τι τῶν νοηθέντων, ἀλλ' ὅπως κατὰ τῶν λέξεων ἐπισύρηται κατηναγκασμένα νοήματα καί περισυλλέγοντα τὰς εὐηχοτέρας φωνὰς ἐκ συγγραμμάτων τινῶν· καί ὡσπερ οἱ πτωχοὶ δι' ἀπορίαν ἐσθῆτος ἐκ ῥακωμάτων τινῶν τοὺς χιτῶνας ἑαυτοῖς περικεντοῦντες συρράπτουσιν, οὕτω καί τοῦτοι ἄλλην ἀλλαχόθεν λέξιν περιβοσκόμενοι διὰ τούτων ἐξυφῆναι ἑαυτῶ τοῦ λόγου τὸν κέντρωνα» (*Κατὰ Εὐνομίου*, 2, 1, 128-9).

19. Ὅπως οἱ PGM IV καί PGM VII. Βλ. Franco Maltomini, «P. Lond. 121 (= PGM VII), 1-221: Homeromanteion», *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik* 106 (1995), σ. 107-122.

20. Σύμφωνα μέ τόν Εὐάγριο τόν Σχολαστικό, *Εκκλησιαστικὴ ἱστορία*, 20.

21. *Βιβλιοθήκη*, 183-4.

22. *Πασχάλιον χρονικόν*, 585.

23. PG 37, σσ. 1526-28. Ἐπιπλέον οἱ ὀμηρικοὶ στίχοι:

«Ἐν μὲν γαίαν ἔτευξ', ἐν δ' οὐρανόν, ἐν δὲ θάλασσαν, ἐν δὲ τὰ τεῖρεα πάντα, τὰ τ' οὐρανὸς ἐστεφάνωται» θεωρήθηκαν ὡς ἀναφερόμενοι στὴν θεία δημιουργία ἀπὸ τὸν Ιουστίνο, τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα καί τὸν Εὐσέβιο Καισαρείας.

24. Οἱ πληροφορίες σχετικὰ μέ τίς ἐπιγραφικὲς καί ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες ἔχουν ἀντληθεῖ ἀπὸ ὑλικὸ ἀδημοσίευτης διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ Γ. Αἰγινήτη ὑπὸ τὸν τίτλο *Étude iconographique sur les mosaïques de pavement protobyzantines (pars orientalis de l'empire): Les rapports avec la littérature ecclésiastique* [Εἰκονογραφικὴ μελέτη στὰ πρωτοβυζαντινὰ ἐπιδαπέδια ψηφιδωτὰ (ἀνατολικὸ τμήμα τῆς αὐτοκρατορίας): Οἱ σχέσεις μέ τὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία], Université Paris 1.

Η πνευματική σημερινή κρίση

*

του Πανοσιολ. Αρχιμανδρίτου
κ. Καλλιστράτου Λυράκη
Τεροκήρυκος Τερᾶς Αρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν
Β'

Νοσηρά φαινόμενα τῆς «ύγιου» κοινωνίας

Επιθετικότητα καὶ ἔγκλημα.

Στὴν κοινωνία στὴν ὁποία ὄλοι ζοῦμε, βρίσκονται πολλές ἀπὸ τίς σημαντικότερες αἰτίες τῶν νοσηρῶν φαινομένων τῆς, ὅπως τὸ ἄγχος, ἡ ἐπιθετικότητα, ἡ ἔλλειψη ἀνθρώπινης ἐπικοινωνίας, οἱ ποικίλες μορφές νευρώσεων, ἀλλὰ καὶ ὁ ψυχικός κλονισμός καὶ τὸ ἔγκλημα. Ὅσο καὶ ἂν φαίνεται παράδοξο ἡ λεγομένη «κοινωνία τῆς ἀφθονίας» καὶ ὁ ὑπερκαταναλωτισμός ἀποδυναμώνουν τὰ ἀναχώματα ἐκεῖνα, πού κρατοῦσαν τὴν ἐγκληματικότητα ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα μας. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ γκαγκωτισμός εἶναι μιά μορφή ἐγκλήματος, πού ἀνθεῖ ἀκριβῶς στὶς κοινωνίες ἐκεῖνες πού τὸ «ιδεῶδες» τῆς κατανάλωσης προωθεῖται ὡς ὑπέρτατη ἀξία. Ἡ «κοινωνία τῆς ἀφθονίας» καὶ τοῦ ὑπερκαταναλωτισμοῦ λειτουργεῖ ἐξουθενωτικά πάνω στὶς δυνάμεις ἀναστολῆς καὶ αὐτοσυγκράτησης. Καὶ εἶναι πρωταρχικός στόχος κάθε παιδαγωγικοῦ συστήματος ἡ ἀσκήση τῆς αὐτοκυριαρχίας. Ἔτσι ἄλλωστε ἐξηγεῖται ὅτι νεαρά ἄτομα, κατὰ κανόνα, υἱοθετοῦν μορφές ἐκνομῆς δράσης, μέ ἀποτέλεσμα τὴν αὐξηση τῆς ἐπιθετικότητας, τὴν παρόξυνση τῆς ἀνταγωνιστικότητας μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἐπίταση τῆς βίας, τὸ «σκληρό» ἔγκλημα.

Δυστυχῶς, διαπιστώνουμε τὴν ἀλματώδη αὐξηση τοῦ εἶδους ἐκείνου τῆς ἐγκληματικότητας, πού ἐάν δέν ἦταν τελείως ἄγνωστο, πάντως ἦταν σπάνιο στὴ χώρα μας. Ἡ ληστεία, τὸ περίφημο χόλνταπ (κράτα γερά) τῶν Ἀμερικανῶν. Ἐνα εἶδος ἐγκληματικότητας, πού δείχνει ὅτι καὶ στὴν Ἑλλάδα ἀναπτύσσονται βῆμα πρὸς βῆμα ποικίλες ξενόφερτες μορφές ἀντικοινωνικότητας. Τὸ γεγονός αὐτὸ σέ συνδυασμό μέ τὴν κατακόρυφη αὐξηση τῆς ἐπιθετικότητας, πού διαπιστώνουμε κάθε στιγμή στὴν καθημερινή ζωὴ μας προβληματίζει ὄλους βαθειά. Ἐσπείραμε ἀνέμους, θερίζομε θύελλες. Δέν ὑπάρχει καμιὰ ἀμφιβολία γι' αὐτό. Ἡ σύγχρονη ζούγκλα ἐπεκτείνεται μέ ταχύτατους ρυθμούς καὶ τὸ «σκληρό» ἔγκλημα γίνεται πιά στοιχεῖο τῆς καθημερινῆς μας ζωῆς.

Ἀρνηση καὶ τῆς Πατρίδας

Ἐπιπλέον στὸν αἰῶνα μας ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ εὐκαιρία γιὰ νά δείξει μέ λόγο καὶ μέ πράξη, πόσο ἐρχεται σέ ἀντίθεση μέ τὴ φύση του καὶ μέ

τόν έαυτό του. Ένα από αυτά είναι ή άμφιοβήτηση από τόν σύγχρονο άνθρωπο του όρου και τής έννοιας τής «πατρίδας».

Από αυτήν τήν παιδική ήλικία γεννάται μέσα στόν άνθρωπο ένα σύνθετο βίωμα, συναισθηματικό και καθαρά ύπαρξιακό, τό βίωμα τής πατρίδας.

Ό δυναμιτιστής όμως άνθρωπος του καιρού μας, ό άνθρωπος πού ήδονίζεται μέ τήν άρνηση και τό γκρέμισμα κατατρώνοντας τόν έαυτό του, φθείροντας τήν ψυχή του, μισώντας κάποτε τήν ίδια του τή φύση κτυπά, άρνείται, λησμονεί και τήν ίδια του τήν πατρίδα.

Όμως πατρίδα δέν είναι μονάχα ό τόπος πού γεννιέται. Είναι και ό τόπος όπου έζησε, πού άναστράφηκε τό σώμα και τό πνεύμα του, πού έγινε ζωή του και πού μέ όλες τις φανερές και μυστικές δυνάμεις τής ύπαρξής του τόν αισθάνεται και τόν γνωρίζει. Ακόμη και τά όστά πού βαστάζουν τό άνθισμα ή τά γηρατειά του κορμιού του και αυτό είναι ύλικό τής πατρίδας του, από τούς καρπούς της, τό νερό της, τόν άέρα της πλάσθηκαν, στερεώθηκαν και τόν ύψωσαν άνθρωπο υπερέφανο.

Αλλά ή πατρίδα δέν άποτελεί μόνο ύλική πραγματικότητα. Είναι και πραγματικότητα ήθικη. Και ως τέτοια γεννά στόν άνθρωπο μιά βεβαιότητα συνυφασμένη μέ τήν ιστορία του έθνους όπου άνήκει.

Βέβαια, δέν είναι δυνατόν νά άποκρύψει κανείς ότι σήμερα αύλακώνουν τόν κόσμο και κατακαίουν ένα τμήμα τής νεολαίας ιδεολογίες, πού διδάσκουν τήν άποκοπή από τή πατρίδα, τό μίσος προς αυτή, τήν άρνηση νά συγκροτηθεί μία έθνικη συνείδηση πού νά κυβερνάει τις πράξεις των ανθρώπων, άφού κατανικήσει και υπερβεί τό άτομικό τους συμφέρον, ή τήν πολιτική στράτευση.

Τό οικολογικό πρόβλημα

Πώς αλήθεια, ό άρνητισμός και ό μηδενισμός του καιρού μας, στρέφει τόν άνθρωπο έναντίον του ίδιου του του έαυτού! Ακόμη και έναντίον τής πατρίδας του! Αυτή ή έναντίωση, ή άρνηση, ή έχθρότητα εκδηλώνεται είτε μέ τήν καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος είτε μέ τή διαμόρφωση και ανάπτυξη μιās ζωής κλειστής και εγωϊστικής, όπου ό άτομισμός είναι ή κινητήρια δύναμή της και τό άτομικό συμφέρον ό ύψιστος συντελεστής της.

Και έτσι δημιουργείται ή τρομακτική αντίφαση, πού έγκειται στό ότι, όσο πληρέστερα και ύπερβολικότερα «ίκανοποιείται» τό άτομο, τόσο περισσότερο ύποβαθμίζονται και καταστρέφονται τά συλλογικά αγαθά τής ανθρώπινης ύπαρξης. Τά δάση χάνονται, οι θάλασσες και οι ποταμοί γίνονται βούρκοι, ή άτμόσφαιρα μολύνεται, οι πόλεις γίνονται άφιλόξενες, άφόρητες, άσφυκτικές, πιεστικές. Τό άτομο σούπερ καταναλωτής, για νά λειτουργήσει «σωστά» στην οικονομία του κέρδους, πρέπει νά «άπεκδυθεί» κάθε αντίληψη συλλογικού αγαθού.

Σήμερα ο άνθρωπος δέν θέλει πιά νά παραδειγματισθῆι οὔτε καί ἀπό τά ζῶα. Διότι καί τά πουλιά ἔχουν τή δική τους φωλιά, καί τά ζῶα τή δική τους, τά ἔντομα, ἀκόμη καί τά ἀγρίμια κάπου φωλιάζουν καί ἐκεῖ ξαναγυρίζουν. Γνωρίζουν τά χελιδόνια τόν τόπο τους, συνδέονται μέ τόν τόπο, τόν θυμοῦνται, τόν σέβονται, τόν ἀγαποῦν.

Ἀντίθετα γιά τό σημερινό ἄνθρωπο ἡ ὁμορφιά τῆς ζωῆς περιορίζεται στήν ἀκόρεστη καταβόθρα μιᾶς καταναλωτικῆς καί ἀποκτηνωτικῆς βουλμίας. Ὅχι τό «εἶναι» τῆς ζωῆς μας, ἀλλά τό «ἔχειν», ἔλεγε ὁ Ἐριχ Φρόμ, εἶναι ὁ νόμος τῆς ὑπαρξῆς μας στό σύγχρονο κόσμο. Ὅμως, ὄσο διογκώνεται τό «ἔχειν», τόσο συρρικτώνεται τό «εἶναι», τόσο ὀλιγότερο ἱκανοί γινόμεσθε νά ὀλοκληρώσουμε τήν προσωπικότητά μας, καί νά βιώσουμε πολυδιάστατα τή ζωή μας.

Ἀκριβῶς γι' αὐτό συμβαίνει σήμερα νά διαπιστώνουμε ὅτι ἡ εὐημερία μας δέν συνοδεύεται μέ ἀντίστοιχη πνευματική ἀνάπτυξη καί ψυχική ὀλοκλήρωση.

Ὅλα τά προαναφερθέντα ἀποτελοῦν σημεῖα τῶν καιρῶν, ἐνδεικτικά μιᾶς καθολικῆς ἀναταραχῆς. Ἀναμφισβήτητα καί τό τίμημα πού πληρώνει ὁ καθένας μας ἀτομικά καί ἡ κοινωνία στό σύνολό της εἶναι πολύ μεγάλο γιά νά τό ἀγνοήσουμε.

Ναρκωτικά, ἀκατάλληλα φίλμς, ἔντυπα, ἐκχυδαϊστικά πρότυπα «ἐπιτυχίας» πού προβάλλονται ἀπό τά μέσα ἐπικοινωνίας καί τόν τύπο, ἡ τηλεόραση, ἡ ἀποθέωση τῆς βίας, τῆς ἀποκτήνωσης καί τῆς συναισθηματικῆς ψυχρότητας σ' ὄλους τούς τόνους καί σ' ὄλες τίς ἀποχρώσεις. Καί ὄλα αὐτά, στό ὄνομα μιᾶς ὑποθετικῆς ἐλεύθερης πολυχρωματικῆς, πολυδιάστατης καί πολυφωνικῆς κοινωνίας, τήν ὁποία, προσπαθοῦν νά μᾶς πείσουν, ἔχομε τό τεράστιο πρόνόμιο νά ἀπολαμβάνομε! Νά ἀπολαμβάνομε μέ τίμημα τήν πνευματική, τήν ψυχική, ἀλλά καί τή σωματική ἀπονέκρωση μεγάλων μερίδων τοῦ πληθυσμοῦ καί βέβαια τῆς νέας γενιᾶς, πού ζεῖ ἕνα ἐντελῶς πλαστό ὄνειρο «εὐτυχίας» καί «ἡδονῆς», τό ὁποῖο διαμορφώνει μιά ψεύτικη συνείδηση καί ἀκόμη μιά ψεύτικη «ἰδεολογία».

Συμπερασματικά μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἡ μυστηριώδης καί θαυμαστή συνάμα ὑπαρξη, πού ὀνομάζεται ἄνθρωπος, γίνεται «ρόδον τῶν βιαίων ἀνέμων τῆς ἱστορίας» καί ἀνέστιος καί πένης ἠθικά, φθάνει στήν ἀκραία ἀπόγνωση, στόν προθάλαμο τῆς καταστροφῆς. Καταντάει ὁ ἀλλοτριωμένος, ὁ ἀποξενωμένος, ὁ ὑπερπροστατευόμενος καί ταυτόχρονα ὑπεραπειλούμενος, πού ψάχνει γιά λύτρωση ἐκεῖ, ὅπου δέν ὑπάρχουν παρά μόνο θανάσιμες παγίδες. Καί θά ψάχνει ὄλο καί περισσότερο, ὄσο τά ψεύτικα ὑποδείγματα τῆς ζωῆς, πού τοῦ ὑποβάλλονται, μειώνουν ἀντί νά αὐξάνουν τήν ἱκανότητα νά ζεῖ καί νά χαίρεται ἀληθινά καί γνήσια.

(συνεχίζεται)

ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΕΡΙΟΔΕΙΕΣ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ²

*Τοῦ κ. Χρήστου Σπ. Βούλγαρη
Ὁμοτίμου Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς
τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*

Β'

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

Τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἀπετέλει ὑπέρτατο καθῆκον καί ἀποτελεῖ ἐπιτακτικόν χρέος τῶν Ἀποστόλων καί τῆς Ἐκκλησίας γενικώτερον. Χαρακτηριστικά εἶναι ὅσα λέγει ὁ Παῦλος ἐν προκειμένῳ: «ἐάν εὐαγγελίζομαι, οὐκ ἔστιν μοι καύχημα ἄνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται ὡναί γάρ μοι ἔστιν ἐάν μή εὐαγγελίσωμαι » (Α΄ Κορ. 9, 16). Ὅπως δέ τονίζει ὁ ἴδιος εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων ἐξαρτᾶται ἀπό τήν ἐκ μέρους τῶν ἀκρόασιν τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου: «Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δέ πιστεύσωσιν οὐ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δέ ἀκούσωσιν χωρίς κηρύσσοντος; πῶς δέ κηρύξωσιν ἐάν μή ἀποσταλῶσιν;... ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δέ ἀκοή διά ῥήματος Χριστοῦ» (Ρωμ. 10, 14-17). Γι αὐτό καί ὁ ἴδιος ἦταν ἀποφασισμένος νά κηρύττῃ τό Εὐαγγέλιο ὅπουδήποτε, «οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός» (Ρωμ. 15,20), ἀνεξαρτήτως καιρικῶν συνθηκῶν καί κινδύνων. Ἄλλως τε, ὁ ἴδιος παρέχει μικρό δεῖγμα τῶν κόπων καί τῶν κινδύνων πού ἀντιμετώπισε κατά τήν πολυτάραχη ζωή του ὡς Ἀποστόλου ἀπό τῆς μεταστροφῆς του εἰς Χριστόν, περί τό τέλος τοῦ 34/ἀρχάς τοῦ 35 μ.Χ., μέχρι τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου του τό θέρος τοῦ 66 μ.Χ. στή Ρώμη: «ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνη λέγω, τολμῶ καγῶ...διάκονοι Χριστοῦ εἰσίν; παραφρονῶν λαλῶ, ὑπέρ ἐγώ ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θάνατοις πολλάκις ὑπό Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρά μίαν ἔλαβον, τρίς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρίς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα ὁδοιπορίας πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις ληστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἔθνων, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καί μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ, ἐν δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καί γυμνότητι ἄνευ τῶν παρεκτός ἢ ἐπίσυστασίς μου ἢ καθ' ἡμέραν, ἢ μέρος μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεῖ, καί οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται, καί οὐκ ἐγώ πυροῦμαι;» (Β΄ Κορ. 11, 21-29).

Ὅπως βλέπομε σ' αὐτό τό ἀπόσπασμα, ὁ Ἀπόστολος μᾶς ὁμιλεῖ γιά πολύ περισσότερα γεγονότα καί ἐπικίνδυνες περιπέτειες τῆς ζωῆς του,

² Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατά τόν Μεθεόρτιον Ἑσπερινόν τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου, στίς Οἰνοῦσες Χίου, τήν 29^{ην} Ἰουνίου 2012.

ἀπό ὅσα γνωρίζομε ἀπό τὴν Καινὴ Διαθήκη, καὶ ἰδίως ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, τὸ ὁποῖο ὁ μαθητὴς καὶ ἀχώριστος συνοδὸς τοῦ Παύλου Εὐαγγελιστῆς Λουκᾶς ἔγραψε πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος τῆς 2/ετοῦς φυλακίσεώς του στὴ Ρώμη τὸ 62 μ. Χ. , ὁ ὁποῖος ἀναφέρει τρεῖς, μόνον, ἀποστολικές περιοδεῖες τοῦ Ἀποστόλου ὡς ἑξῆς: Στὴν Πρώτη Ἀποστολικὴ Περιοδεῖα, ὁ Ἀπόστολος περιορίστηκε στὶς περιοχές τῆς Νοτίου Μικρᾶς Ἀσίας καὶ στὴ Κύπρο (44-45 μ.Χ.). Στὴν Δευτέρα Ἀποστολικὴ Περιοδεῖα (48/49 - 52 μ. Χ.), ἀφοῦ πρῶτα περιώδευσε στὶς ἴδιες περιοχές τῆς Μικρᾶς Ἀσίας (περίπου), ἐν συνεχείᾳ μετέβη στὴν Τρωάδα, ὅπου ἰδὼν τὸ δράμα τοῦ Μακεδόνο ἀνδρός, ὁ ὁποῖος τὸν προσεκάλεσεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, μετέβη εἰς Φιλίππους καὶ ἐκεῖθεν, μέσῳ Ἀμφιπόλεως καὶ Ἀπολλωνίας, μετέβη εἰς Θεσσαλονίκην. Διωκόμενος εἰς Θεσσαλονίκην, μετέβη εἰς Βέροιαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ὠμίλησεν ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου πρὸς τοὺς φιλοσόφους τῆς πόλεως καὶ ἐν συνεχείᾳ κατέληξεν εἰς Κεγχρεάς καὶ Κόρινθον, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ἓν καὶ ἥμισυ ἔτος. Ἐκ Κορίνθου ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἔφεσον καὶ ἐκεῖθεν μέσῳ Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης κατέληξεν εἰς Ἱεροσόλυμα, διὰ νὰ ἐνημερώσῃ τοὺς λοιποὺς Ἀποστόλους περὶ τῆς πορείας τοῦ Εὐαγγελίου στὰ Ἔθνη, ἐν συνεχείᾳ δὲ κατέληξε καὶ πάλιν, ὡς πάντοτε, εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ ἔδρα τῶν δραστηριοτήτων του.

Στὴν Τρίτη Ἀποστολικὴ περιοδεῖα του (52-57 μ. Χ.), ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια ὁ Ἀπόστολος μετέβη καὶ πάλιν στὴν Μακεδονία (Φιλίππους), ἀπὸ ὅπου ἐπραγματοποίησε βραχεῖα περιοδεῖα στὴν περιοχὴ τοῦ Ἰλλυρικοῦ (Β. Ἀλβανία καὶ Κροατία), μέσῳ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία κατέληγε στὸ Δυρράχιο, καὶ ἐν συνεχείᾳ, μέσῳ Νικοπόλεως κατῆλθε διὰ πλοίου εἰς τὴν Κόρινθον, ὅπου μετὰ 3/μηνη παραμονὴ ἀνεχώρησε καὶ πάλιν μέσῳ Φιλίππων καὶ Τρωάδος, κατηυθύνθη εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπως πάντοτε, διελθὼν ἀπὸ τὴν Ἄσσον (πλησίον τῆς Τρωάδος), τὴν Μυτιλήνην καὶ διελθὼν «ἄντικρυς Χίου» (πιθανότατα πλησίον τῶν Οἰνουσσῶν) ἔφθασεν εἰς Σάμον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Μίλητον, τὴν Κῶ, τὴν Ρόδον, τὰ Πάταρα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Τύρον, Πτολεμαῖδα καὶ Καισάρειαν τῆς Παλαιστίνης. Ἀνελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ ἐνημερώσας τὸν ἡγέτην τῆς Ἐκκλησίας Ἐπίσκοπον Ἰάκωβον τὸν Ἀδελφόθεον, μετ' ὀλίγας ἡμέρας συνελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τελικῶς ἐφυλακίσθη ἐπὶ 2/τίαν εἰς Καισάρειαν, ὅπου, τελικῶς, ἐπικαλεσθεὶς τὸ δικαίωμά του ὡς Ρωμαίου πολίτου, ἐζήτησε νὰ δικασθῇ ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Δικαστηρίου εἰς τὴν Ρώμην. Τὸ αἴτημά του ἐγένετο δεκτὸν καὶ μόλις εὐρέθη πλοῖον ἀνεχώρησε συνοδεῖα Ρωμαϊκοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ἀποσπάσματος διὰ Ρώμην, περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου τοῦ 59 μ. Χ. μέσῳ Μ. Ἀσίας, Κρήτης, Κεφαλληνίας (Μελίτης), Σικελίας, Ν. Ἰταλίας καὶ στὶς ἀρχές τοῦ 60 μ. Χ. ἀφίχθη εἰς Ρώμην, τεθεὶς εἰς κατ' οἶκον περιορισμὸν ἐπὶ 2/ετίαν, ἐν ἀναμονῇ τῆς δίκης του. Τελικῶς, ἐμφανισθεὶς εἰς τὸ Δικαστήριον στὶς ἀρχές τοῦ 62 μ. Χ. , ἀπηλλάγη τῶν κατηγοριῶν, διότι τὸ Μέγα Ἰουδαϊκὸν

Συνέδριον τῶν Ἱεροσολύμων δέν ἔστειλε ἀντιπρόσωπό του κατήγορο στή δίκη.

Μέχρις ἐδῶ, τά γεγονότα εἶναι λίγο / πολύ γνωστά, παρ' ὄλον ὅτι ὑπάρχουν πολλοί ἐρευνηταί, οἱ ὁποῖοι ἀμφισβητοῦν πολλά ἐπί μέρους γεγονότα καί πολλές πτυχές τῆς ζωῆς τοῦ Ἀποστόλου. Τό μέγα θέμα τῆς μετά τήν ἀπαλλαγή καί ἀποφυλάκιση ζωῆς τοῦ Ἀποστόλου μέ ἀπησχόλησεν ἔντονα ἐπί μακρόν, μέ ἀποτέλεσμα νά μελετήσω κάθε σχετική πληροφορία ἀπό τή μεταγενέστερη Ἐκκλησιαστική Παράδοση καί νά καταλήξω στή συμπλήρωση τῶν γεγονότων τῆς ὑπολοίπου ζωῆς καί δράσεως αὐτοῦ, μέχρι τόν μαρτυρικό θάνατό του τό θέρος τοῦ 66 μ. Χ. στή Ρώμη, σέ συνδυασμό μέ τήν ὀριστική ἔνταξη τῶν λεγομένων «Ποιμαντικῶν Ἐπιστολῶν» καί τῆς «Πρός Ἑβραίους Ἐπιστολῆς» τοῦ Ἀποστόλου, στά στάδια τῆς ζωῆς του, δεδομένου ὅτι οἱ περισσότεροι Προτεστάνται ἐρευνηταί ἀπορρίπτουν τήν γνησιότητα ὄλων αὐτῶν.

Πλήρη ἀνάλυση καί περιγραφή τοῦ τελευταίου τούτου τμήματος τῆς ζωῆς καί τῆς δράσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου θά ἔχη κάθε ἐνδιαφερόμενος στό ἐμπεριστατωμένο νέο βιβλίό μου, πού ἐκδίδει εὐγενῶς ἡ Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὑπό τόν τίτλο «Ἱστορία τῆς Ἀρχηγόνου Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, 33-70 μ. Χ.», πού ἀναμένεται νά κυκλοφορήσῃ μετά τό θέρος. Περιληψη τοῦ τελευταίου τούτου τμήματος τῆς ζωῆς τοῦ Παύλου παρουσιάζω γιά πρώτη φορά ἔνταῦθα, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ὁμιλίας μου κατά τόν ἐπίσημο Ἑσπερινό στήν ὠραία μικρά νῆσο τῶν Οἰνουσσῶν, ἀπό τίς ἀκτές τῆς ὁποίας διήλθεν ὁ Ἀπόστολος κατευθυνόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐπιστρέφων ἀπό τήν 3^η Ἀποστολική Περιοδεία του στήν Ἑλλάδα. Στόν ἑορτασμό αὐτόν στήν νῆσο τῶν Οἰνουσσῶν μετέχω καί ὁμιλῶ τῇ εὐγενῇ προσκλήσει τοῦ νέου Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν κ. ΜΑΡΚΟΥ, εἰς τόν ὁποῖον καί ἀφιερῶνω τήν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν. Περιληπτικῶς τά γεγονότα τοῦ τελευταίου τούτου τμήματος τῆς ζωῆς τοῦ Ἀποστόλου ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Ἦδη, εὐρισκόμενος στήν Κόρινθο τάς ἀρχάς τοῦ 57 μ. Χ. ἐπί 3/μηνον περίπου, κατά τήν διάρκεια τῆς Τρίτης Ἀποστολικῆς Περιοδείας του, προελθών ἀπό συντομοτάτην ἐπίσκεψίν του στό Ἰλλυρικό, καί γράφων τήν πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολήν, ὁ Παῦλος ἐκφράζει τήν πρόθεσή του, πού εἶχεν «ἀπό πολλῶν ἐτῶν», μετά τήν μετάβασή του στά Ἱεροσόλυμα, νά μεταβῇ καί στή Ρώμη καί ἀπό ἐκεῖ νά μεταβῇ καί στήν Ἰσπανία, γιά νά κηρύξῃ καί στή Δύση τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. 15, 24-28). Βεβαίως ἀνελθών στά Ἱεροσόλυμα, ὅπως εἶπαμε, συνελήφθη καί ἐνεκλείσθη στή φυλακή τῆς Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης ἐπί διετίαν (57-59 μ. Χ.), ἀπό ἐκεῖ δέ μετεφέρθη στή Ρώμη γιά νά δικασθῇ ἀπό τό Αὐτοκρατορικό Δικαστήριον, ἀναμείνας τῇ δίκη του ἐπί 2/ετίαν εἰς κατ' οἶκον περιορισμόν, ἀπαλλαγείς καί ἀποφυλακισθεῖς τάς ἀρχάς τοῦ 62 μ. Χ., ὅποτε τήν ἀνοιξή τοῦ ἔτους αὐτοῦ ἀνεχώρησε πρὸς Δυσμάς μέσω Γαλλίας καί ἔφθασε στήν ΝΔ Ἰσπανίαν. Πληροφορίες τῆς μεταγενέστερης Ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως ἀναφέρουν κηρυκτική δραστηριότητα

του Ἀποστόλου στίς περιοχές τῆς Κόρδοβα καί Σαλαμάγκα. Στήν Ἰσπανία δέν ἔμεινε πολύν χρόνο καί πρό τῆς ἐπελεύσεως τοῦ χειμῶνος, ἤρχισε τό ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς στή Ρώμη. Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τό γεγονός ὅτι στήν Β' πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολή του, πού εἶναι καί ἡ τελευταία, τόν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει στήν Ἐφεσο καθ' ὁδόν ἀπό τήν Κρήτη πρὸς τοὺς Φιλίππους τό θέρος τοῦ 63 μ. Χ., πρὸς διαποίμανσιν καί διοργάνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς περιοχῆς, πληροφοροεῖ τόν Τιμόθεο ὅτι ἀπέστειλε τόν μαθητή καί συνεργάτη του Κρήσκεντα στήν Γαλατία, δηλαδή στή Γαλλία, γιά νά ὀργανώσῃ τίς ἐκεῖ Ἐκκλησίες, συμπεραίνομε, ὅτι ἐπιστρέφων ἐξ Ἰσπανίας στή Ρώμη, ὁ Παῦλος ἐκήρυξε τό Εὐαγγέλιο καί ἴδρυσεν Ἐκκλησίες στήν περιοχή τῆς Γαλλίας, ἀπό ὅπου διῆλθε. Ἐπιστρέψας στή Ρώμη τās ἀρχάς τοῦ 63 μ. Χ., ἀνεχώρησε μετ' ὀλίγον μέ προορισμό τά Ἱεροσόλυμα πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς αὐτόθι Ἐκκλησίας καί γιά νά συμφιλιωθῇ μέ τοὺς ζηλωτάς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Νόμου Ἰουδαιοχριστιανούς αὐτῆς. Τήν ἐπίσκεψή του αὐτή εἶχε προαναγγεῖλει στήν Πρὸς Ἑβραίους (χριστιανούς) Ἐπιστολή του, πού εἶχε στείλει μέ τόν Μάρκο ἀπό τήν Ρώμη, λίγο πρὶν τήν ἀποφυλάκισή του στίς ἀρχές τοῦ 62 μ.Χ. Κατά τήν μετάβασή του, λοιπόν, ἀπό τή Ρώμη πρὸς Ἀνατολάς, τό δρομολόγιο τοῦ πλοίου ἦταν τό ἴδιο, κατ' ἀντίστροφη φορά, μέ ἐκεῖνο πού τόν μετέφερε δέσμιον στό τέλος τοῦ 59 μ. Χ. ἀπό τήν Καισάρεια στή Ρώμη γιά νά δισκαθῇ στό Αὐτοκρατορικό Δικαστήριο. (Σημειωθῆτω, ὅτι τήν Τετάρτη Ἀποστολική Περιοδεία του πρὸς Ἀνατολάς, ὁ Παῦλος εἶχε προαναγγεῖλει στίς Ἐπιστολές του πρὸς τοὺς Φιλιπησίους (2, 19-24), πρὸς τόν Φιλήμονα (στ. 22) καί πρὸς Ἑβραίους (13,22).

Ὅταν ὅμως ἀπό τήν Ρώμη ἔφθασε στήν Κρήτη, καθ' ὁδόν πρὸς Ἱεροσόλυμα, ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ ἐκεῖ κατάστασις δέν εἶχεν ἀκόμη ὀμαλοποιηθῆ καί ἡ παρουσία του ἐκρίνετο ἐπισημῆς. Ὡς γνωστόν, περί τά τέλη τοῦ 62 μ. Χ. εἶχεν αἰφνιδίως ἀποθάνει ὁ Ρωμαῖος Ἐπίτροπος τῆς Ἰουδαίας Πόρκιος Φῆστος, ὁ δέ νέος Ἐπίτροπος Ἀλβῖνος δέν εἶχεν ἀκόμη ἀφίχθῆ στά Ἱεροσόλυμα, διό καί ὁ Ἰουδαῖος Ἀρχιερεὺς Ἄνανος (ἢ Ἀνανίας), υἱὸς τοῦ πρώην Ἀρχιερέως Ἄννα πού εἶχε καταδικάσει τόν Ἰησοῦν Χριστόν (ὁ Καϊάφας ἦτο ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρός τοῦ Ἄννα καί ἄβουλον ὄργανον αὐτοῦ), ἐξεμεταλλεύθη τό κενόν τῆς πολιτικῆς (Ρωμαϊκῆς) ἐξουσίας καί προέβη εἰς τόν διωγμὸν καί τήν δολοφονία πολλῶν προσώπων ἀνεπιθυμητῶν εἰς αὐτόν, μεταξύ δέ αὐτῶν εἶχε δολοφονήσει καί τόν ἡγέτην τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἱεροσολύμων Ἰάκωβον τόν Ἀδελφόθεον καί ἤγειρε διωγμὸν ἐπὶ τήν Ἐκκλησίαν.

Ὅτως ἐχούσης τῆς καταστάσεως, ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος κατεζητεῖτο ἀπό τήν Ἰουδαϊκὴν ἡγεσίαν ὡς ἐχθρὸς τοῦ Ναοῦ καί τοῦ Νόμου, ἐκρίνετο ὅτι δέν ἦτο ἀκόμη κατάλληλος ὁ χρόνος διὰ μίαν ἐπίσκεψίν του εἰς Ἱεροσόλυμα. Διό καί ἀφείς εἰς τήν Κρήτην τόν συνεργάτην του Τίτον διὰ νά ὀργανώσῃ τίς αὐτόθι Ἐκκλησίες, ἐστράφη πρὸς Βορρᾶν μέ τοὺς λοιπούς συνεργάτας του καί τό θέρος τοῦ 63 μ. Χ. ἔφθασε στήν Ἐφεσον, ἀπό ὅπου πιθανότατα ἐπεσκέφθη καί τίς Ἐκκλησίες τῆς κοιλάδος τοῦ Λύκου ποταμοῦ (Κολοσσάς, Ἱεράπολις, Λαοδίχεια). Μέλλων δέ μετ'

ὀλίγον ν' ἀναχωρήσῃ εἰς Μακεδονίαν (Φιλίππους), ἀφῆκεν εἰς Ἐφεσον τὸν ἠγαπημένον μαθητὴν του Τιμόθεον πρὸς ὀργάνωσιν τῶν αὐτόθι Ἐκκλησιῶν καὶ καταπολέμησιν τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν.

Εὐρισκόμενος στοὺς Φιλίππους, ὁ Παῦλος ἐμελέτησε σοβαρά τὴ δημιουργηθεῖσα κατάστασις ἀπὸ τὰ γεγονότα στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀφοῦ ἀνέβαλε γιὰ εὐθετώτερο χρόνον τὴν ἐπίσκεψή του εἰς τὴ Μητέρα Ἐκκλησία, ὠργάνωσε τὴν ἐν συνεχείᾳ δραστηριότητά του. Φαίνεται ὅτι στὸ Ἰλλυρικό εἶχε διαπιστώσει θετικὰς προοπτικὰς γιὰ μίαν ἐκτενέστερη ἱεραποστολικήν δράσιν εἰς τὴν περιοχὴν (Β. Ἀλβανία, Μαυροβούνιον καὶ Κροατία) καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ ἐκεῖ γιὰ μίαν ἐκτενέστερην περιοδείαν. Ὅμως, ὁ χειμὼν τοῦ 63/64 μ.Χ. ἦταν ἐπὶ θύραις, διὸ καὶ ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Νικόπολιν (Πρέβεζα) γιὰ νὰ παραχειμάσῃ καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Ἰλλυρικό τὴν ἀνοιξὴν τοῦ 64 μ.Χ. Ἐκρίνετο ἐπίσης ὅτι ἀπαραίτητος εἰς τὴν περιοδείαν αὐτὴν ἦταν ὁ ἀξιὸς καὶ ἰκανώτατος συνεργάτης του Τίτος, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἀφήσει εἰς τὴν Κρήτην. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ τῶν Φιλίππων γράφει τὴν πρὸς Τίτον Ἐπιστολήν του καὶ τὸν προσκαλεῖ εἰς τὴν Νικόπολιν μὸλις φθάσῃ εἰς τὴν Κρήτην ὁ Ἀρτεμᾶς πού μετέφερε τὴν Ἐπιστολήν, γιὰ νὰ τὸν ἀντικαταστήσῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τοιοῦτοτρόπως, μὲ ἄλλους συνεργάτας του ὁ Παῦλος μετέβη εἰς τὴν Νικόπολιν καὶ ἀφοῦ ἐφθασε ἐκεῖ καὶ ὁ Τίτος μὲσω Κεφαλληνίας, τὴν ἀνοιξὴν τοῦ 64 μ.Χ. ἀνεχώρησαν ὅλοι μαζὶ γιὰ τὸ Ἰλλυρικό, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγράψεν τὴν Α' πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολήν του πού τὸν εἶχεν ἀφήσει εἰς τὴν Ἐφεσον, μὲ διάφορες ὁδηγίας. Στὸ Ἰλλυρικό περιώδευσε μόνον τὴν ἀνοιξὴν καὶ τὸ θέρος τοῦ 64 μ.Χ. καὶ πρὸ τῆς ἐπελεύσεως τοῦ χειμῶνος ἐπέστρεψε διὰ τῆς Ἑγνατίας ὁδοῦ καὶ πάλιν στοὺς Φιλίππους, ἀφοῦ ἄφησε εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ τὸν Τίτον γιὰ νὰ ὀργανώσῃ τὴν Ἐκκλησίαν πού εἶχεν ἰδρύσει. Ἀλλὰ οὔτε καὶ στοὺς Φιλίππους ἔμεινε πολὺ καὶ ἐσυνέχισε τὸ ταξίδι του γιὰ τὴν Τρωάδα, προφανῶς ἐπειγόμενος νὰ μεταβῇ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ Ἱεροσόλυμα, ἀγωνιῶν γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως μετὰ τὴν δολοφονίαν Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου.

Δυστυχῶς, ὅμως, ὁ ἔμπρησμός τῆς Ρώμης κατὰ διαταγὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Νέρωνος τὴν 24^{ην} Ἰουλίου τοῦ 64 μ.Χ. εἶχε τρομακτικὰς συνέπειας καὶ γιὰ τὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἀπεκαλύπτετο ὅλον ἐν καὶ περισσότερο ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸν ἔμπρησμόν καὶ τὴν πρωταρχικὴν εὐθύνην τοῦ Αὐτοκράτορος γι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν ἐπὶ νέας βάσεως καὶ μὲ νέα μεγαλοπρεπῆ κτίρια, δρόμους καὶ πάρκα, ἡ δὲ ἀγανάκτησις τοῦ πλήθους ἐκορυφουῖτο λόγῳ τῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων θυμάτων. Ἐντεῦθεν, οἱ σύμβουλοι τοῦ Νέρωνος τὸν συνεβούλευσαν νὰ ἐπιρρίψουν τὴν εὐθύνην γιὰ τὸν ἔμπρησμόν στοὺς Χριστιανούς καὶ ἔτσι νὰ σωθῇ ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἐγράφη μάλιστα ὅτι ὀπισθεν τῆς σκευωρίας αὐτῆς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἦσαν ἐξέχοντες Ἰουδαῖοι τῆς πόλεως, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πρόσβασιν εἰς τὴν ἐρωμένην καὶ μετέπειτα σύζυγον τοῦ Αὐτοκράτορος Ποππαίαν (καταγομένη ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Σαββίνων).

Τοιουτοτρόπως ἐξεδόθη τό περίφημο «EDICTUM NERONIANUM» (Διάταγμα τοῦ Νέρωνος) διά τοῦ ὁποῖου ἐκηρύσσετο ὁ διωγμός ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ὡς ὑπευθύνων τοῦ ἐμπρησμοῦ. (Σημειωθήτω ὅτι ἡ Ποππαία εἶχεν ἀσπασθῆ ἢ ἦτο φίλα διακειμένη πρός τήν Ἰουδαϊκή Θρησκεία). Ἡ διαταγή, λοιπόν, τῆς συλλήψεώς του εὔρε τον Παῦλο στήν Τρωάδα τήν ἀνοιξη / θέρος τοῦ 65 μ.Χ. καί ἀφοῦ ὀλίγον χρόνον ἐνωρίτερα εἶχε μαρτυρήσει ὁ Ἀπόστολος Πέτρος στή Ρώμη. Ἀπό τήν Τρωάδα ὁ Παῦλος μετεφέρθη δέσμιος διά δευτέραν φοράν διά πλοίου εἰς τήν Ρώμην, ὅπου ἐνεκλείσθη στή φυλακή ἐπί μακρόν χρόνον, διελθών ἀπό τήν Μίλητον καί τήν Κόρινθον. Ἡ φυλάκισίς του καί αὐτήν τήν φοράν διήρκεσεν ἐπί ἓν περίπου ἔτος, προφανῶς χάρις εἰς τάς προσπαθείας ἰσχυρῶν φίλων του νά ἀποτρέψουν τήν θανάτωσίν του. Κατά τήν διάρκεια τῆς φυλακίσεώς του ἔγραψε τήν Δευτέρα πρός Τιμόθεον Ἐπιστολήν του στήν Ἐφεσο καί τόν παρεκάλει νά σπεύσῃ στή Ρώμη διά νά τόν ἴδῃ διά τελευταίαν φοράν, ὅπερ καί ἐγένετο. Ἡ Ἐπιστολή αὐτή εἶναι ἡ τελευταία τοῦ Παύλου. Τελικῶς, ὁ Ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος περιῆλθεν Ἀνατολή καί Δύση κηρύσσων τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καί ἰδρύων Ἐκκλησίες, ἐμαρτύρησε τό θέρος τοῦ 66 μ.Χ. ἀποκεφαλισθείς, ὡς Ρωμαῖος πολίτης, χωρίς νά ὑποβληθῆ προηγουμένως εἰς βασανιστήρια. Οὕτω δέ, ὁ μέγας οὗτος κῆρυξ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐπεσφράγισε διά τῆς ζωῆς του τήν «μαρτυρίαν» του.

* * *

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΦΥΛΛΟ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟ ΠΡΟΝΟΙΑ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ
κ. ΜΑΡΚΟΥ

- Ἐκδότης: Η ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ, ΨΑΡΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΥΣΣΩΝ.
- Ἀπευθύνεσθε: «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» - Ἱερά Μητρόπολις Χίου, Ψαρῶν καί Οἰνουσσῶν - Κων. Ἀμάντου 24, Τ.Κ. 82100 - ΧΙΟΣ.
- Ἡ «ΚΑΤΑΡΤΙΣΙΣ» διανέμεται δωρεάν.
- Δεκτές αὐτοπροαίρετες δωρεές ἀναγνωστῶν, ὑπέρ τοῦ κατηχητικοῦ καί φιλανθρωπικοῦ ἔργου.

Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΜΙΚΡΑΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΟΥ 1922

Τοῦ κ. Κωνσταντίνου Χολέβα
Πολιτικοῦ Ἐπιστήμονος

Δέν εἶμαι Μικρασιάτης. Εἶμαι Μακεδών μέ γηγενεῖς καταβολές καί εἶμαι ὑπερήφανος γιά τήν καταγωγή μου. Ὅμως αισθάνομαι ὅτι ἐμεῖς οἱ Μακεδόνες ὀφείλομε πολλά στούς Μικρασιάτες. Διότι ἦλθαν διωγμένοι, ταλαιπωρημένοι, ξερριζωμένοι μετά τό 1922 καί ἀναζωογόνησαν πνευματικά καί οἰκονομικά τόν χώρο τῆς Βορείου Ἑλλάδος. Μᾶς ἔφεραν τά λείψανα τῶν Ἁγίων τῆς Μικρασίας, πολλά ἐκ τῶν ὁποίων φυλάσσονται σήμερα στήν Μακεδονική γῆ. Καί μαζί μέ αὐτή τήν ἱερά παρακαταθήκη μᾶς ἔφεραν τά ἑλληνορθόδοξα ἔθιμά τους καί τήν βαθειά ριζωμένη Ὁρθόδοξη πίστη τους. Ἄς εὐχηθοῦμε οἱ Ἅγιοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας νά εὐλογοῦν καί σήμερα τά παιδιά καί τά ἐγγόνια τῶν προσφύγων, νά τά καθοδηγοῦν σέ ἔργα εἰρηνικά καί δημιουργικά καί νά τούς ἐμπνέουν πάντα νά μὴν ξεχνοῦν τίς ἀλησμόνητες πατρίδες τῆς Μικρασίας καί τοῦ Πόντου.

Ποιά εἶναι ἡ Μικρά Ἀσία καί ποιές εἶναι οἱ ἑλληνορθόδοξες ρίζες της; Γράφει σχετικά στό περιοδικό ΕΚΚΛΗΣΙΑ τοῦ Δεκεμβρίου 2002 ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Καισαριανῆς κ. Δανιήλ:

"Ὡς Μικράν Ἀσίαν γνωρίζομεν τήν γῆν τῶν πατέρων μας, ἡ ὁποία γεωγραφικῶς εἶναι μία μεγάλη χερσόνησος τῆς Ἡπείρου τῆς Ἀσίας. Περιβάλλεται ἀπό τόν Εὐξείνιον Πόντον καί τήν Προποντίδα, τό Αἰγαῖον Πέλαγος καί τήν Μεσόγειον Θάλασσαν καί ἀνατολικῶς ἐκτείνεται ἕως τῶν ποταμῶν Τίγρητος καί Εὐφράτου. Συνορεύει μέ τρεῖς Ἡπείρους, τήν Εὐρώπην, τήν Ἀσίαν καί τήν Ἀφρικήν. Ἔχει δέ ἕκτασιν 530.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Τήν ἑλληνικότητα αὐτῆς μαρτυροῦν τά ἑρεῖπια τῶν 356 Ἑλληνικῶν Πόλεων, αἱ ὁποῖαι καθιστοῦν φανερόν τό εὖρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τήν Μικράν Ἀσίαν.

Εἰς τήν Λυκίαν, Παμφυλίαν καί τήν Πισιδίαν	95 πόλεις
Εἰς τήν Λυκαονίαν, Ἰσαυρίαν καί Κιλικίαν	82 πόλεις
Εἰς τήν Φρυγίαν καί Γαλατίαν	61 πόλεις
Εἰς τήν Βιθυνίαν, Παφλαγονίαν καί Πόντον	34 πόλεις
Εἰς τήν Ἰωνίαν, Λυδίαν καί Καρίαν	84 πόλεις

Συνολικῶς ἔχουν καταγραφεῖ 7.000 οἰκισμοί μέ ἑλληνικά ὀνόματα καθ' ἅπασαν τήν Μικράν Ἀσίαν... Εἰς τήν Μικράν Ἀσίαν κατά τό 1922 ὑπῆρχαν 20 Ἱεραῖ Μητροπόλεις. Αἱ Νικομηδείας, Χαλκηδόνος, Προύσσης, Ἡλιουπόλεως, Θυατείρων, Ἐφέσου, Νικαίας, Κρήνης (Τσεσμέ), Προικονήσου, Κυδωνιῶν, Φιλαδελφείας, Πισιδίας, Ἰκονίου, Καισαρείας, Ἀγκύρας, Ἀμασειας, Νεοκαισαρείας, Χαλδαίας, Κυζίκου-Δαρδανελλίων".

Οἱ Χριστιανικές καταβολές τῆς Μικρασιατικῆς γῆς ἀποδεικνύονται ἀπό τά ὀνόματα τῶν 7 Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου (Ἐφεσος, Σμύρνη, Πέργαμος, Λοδίκεια, Σάρδεις, Φιλαδέλφεια, Θυάτεια) καί ἀπό τήν ἴδρυση χριστιανικῶν κοινοτήτων ἀπό τόν ἴδιο τόν Ἀπόστολο Παῦλο. Μεγάλες Οἰκουμενικές Σύνοδοι ἔλαβαν χώρα στήν Μικρασιατική γῆ καί συγκεκριμένα τό 325 μ.Χ. στή Νίκαια καί τό 451 μ.Χ. στήν Χαλκηδόνα.

Τὴν γῆ αὐτὴ ἀγίασαν μὲ τὸ αἷμα τοὺς ἢ μὲ τὸν ὄσιακό βίον τοὺς καὶ τὴν διδασκαλίαν τοὺς μεγάλους μορφῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Ἦδη ἀπὸ τὸν 2ο μ.Χ. αἰῶνα ἡ ἑλληνοκατοικημένη Μικρὰ Ἀσία γίνεται τόπος μαρτυρίου γιὰ πολλοὺς Χριστιανούς πού κατεδιώκοντο ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρικὴ Ρωμαϊκὴ ἐξουσία. Κορυφαῖος μεταξὺ αὐτῶν ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος, Ἐπίσκοπος Σμύρνης, τοῦ ὁποῦ τοῦ μαρτύριου τοποθετεῖται μεταξὺ τοῦ 156 μ.Χ. καὶ τοῦ 168 μ.Χ. Ἀπὸ τὸν 3ο Τόμο τῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων (ΒΕΠΕΣ) καταγράφουμε τὶς τελευταῖες στιγμὲς του:

Ὅχλος ἀντιχριστῶν ὠρῆται τὴν ὥρα πού δικάζει τὸν Ἅγιο ὁ Ἀνθύπατος Στάτιος Κοδράτος. Ζητοῦν τὴν θανάτωση τοῦ Πολυκάρπου. Τὴν στιγμὴ ἐκεῖνη φωνὴ Κυρίου ἀκούεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἐνθαρρύνει τὸν ὑπερήλικα Ἐπίσκοπο. "Ἴσχυε, Πολύκαρπε καὶ ἀνδρίζου". Ὁ Ἀνθύπατος τοῦ ζητεῖ νὰ ἀπαρνηθεῖ τὸν Χριστὸ γιὰ νὰ σώσει τὴν ζωὴ του. Καὶ ὁ "πάνυ γηραλέος" Ἐπίσκοπος τοῦ ἀπαντᾷ: "Ὀγδοήκοντα καὶ ἕξ ἔτη δουλεύω αὐτῷ καὶ οὐδὲν μὲ ἠδίκησεν, καὶ πῶς δύναμαι βλασφημῆσαι τὸν Βασιλέα μου, τὸν σώσαντά με". Ὁ Ἀνθύπατος τὸν φοβερίζει ὅτι θὰ τὸν ρίξει στὴν φωτιά. Ἦρεμος ὁ Ἅγιος ἀπαντᾷ: "Μὲ φοβερίζεις μὲ τὴν φωτιά, πού ἀνάβει γιὰ μιά στιγμὴ καὶ σβήνει. Δὲν ξέρεις τὴν φωτιά τῆς μέλλουσας κρίσης καὶ τῆς αἰωνίου κολάσεως πού περιμένει τοὺς ἀσεβεῖς. Κάνε αὐτὸ πού θέλεις! Μὴν ἀργεῖς!".

Ὁ Ἀνθύπατος ἐξοργισμένος ἀπὸ τὴν θαρραλέα ἀπάντηση τοῦ Πολυκάρπου προστάζει τὸν κήρυκα καὶ ἐκεῖνος ἐρεθίζεται τὰ πλήθη πού ξεχύνονται, μαζεύουν ξύλα, ἀνάβουν φωτιά. Δένουν τὰ χέρια τοῦ σεβασμίου γέροντος καὶ τὸν ρίχνουν στὴ πυρὰ. Τότε γίνεται τὸ θαῦμα! Οἱ φλόγες τῆς φωτιᾶς κάνουν καμπύλες, παρακάμπτουν τὸ σῶμα τοῦ Πολυκάρπου. Ὁ Ἀνθύπατος ἀπορεῖ, φοβᾶται. Καταλαβαίνει τὴν μεγάλη προσβολὴ πού τὸν περιμένει καὶ διατάσσει τοὺς στρατιῶτες νὰ τρυπήσουν μὲ τὰ ξίφη τοὺς τὸ σῶμα τοῦ Ἁγίου. Ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ σβήνει ἡ φωτιά. Ἀλλὰ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἁγίου ἤδη ἔχει ἀνέβει στὸν οὐρανὸ. Καὶ τὸ νεκρὸ σῶμα, ὅμως, τὸ φοβοῦνται οἱ εἰδωλολάτρες. Γι' αὐτὸ ὁ Ἀνθύπατος προστάζει νὰ τὸ κάψουν. Κάποιοι θαρραλέοι Χριστιανοὶ ἔτρεξαν καὶ πρόλαβαν νὰ συλλέξουν μερικά ἀπὸ τὰ λείψανα τοῦ Ἁγίου, τὰ ὁποῖα διασώζονται μέχρι σήμερα καὶ θαυματουργοῦν. Ἡ Ἐκκλησία μας τιμᾷ τὴν μνήμη του στίς 23 Φεβρουαρίου.

Μικρὰ Ἀσία εἶναι καὶ ὁ Πόντος. Γι' αὐτὸ ἀξίζει νὰ στρέψουμε τὸ νοῦ μας στὴν ἱερὰ μνήμη τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου τοῦ Τραπεζουντίου, ὁ ὁποῖος ἐμαρτύρησε στίς 21 Ἰανουαρίου 292 μὲ διαταγὴ τοῦ τοπικοῦ ἄρχοντος Λυσία. Ἡ τιμὴ του καθιερώθηκε ἐπὶ τῶν Αὐτοκρατόρων Μεγάλων Κομνηνῶν καὶ ἐτιμᾶτο στὴν Τραπεζοῦντα ὅπως ἐτιμᾶτο καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος στὴν Θεσσαλονίκη. Ὁ Ναός του στὸν ὁμώνυμο λόφο ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη περιεῖχε τὸ σπήλαιον ὅπου συνελήφθη ἀπὸ τοὺς δημίους του. Τὸ σπήλαιον ἀνεκαλύφθη σιτοῦς νεωτέρους χρόνους (1898) ἀπὸ τὸν λόγιον ἐκπαιδευτικὸν Ματθαῖον Παρανίκα μέσα σὲ καπνοχώραφα. Τὰ χαριτόβρυτα ἱαματικά λείψανά του προσεκυνοῦντο ἀπὸ τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ εὐσεβεῖς αὐτοκράτορες ὅπως ὁ Βασίλειος Β'. Τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Εὐγενίου ἔγραψε τὸν ΙΑ' αἰῶνα ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννης ὁ Ξιφιλίνος μαζί μὲ τὸ μαρτύριον τῶν Ἁγίων Κανιδίου, Οὐαλεριανοῦ καὶ Ἀκύλα, οἱ ὁποῖοι ἀποκεφαλίσθησαν τὴν ἴδια ἡμέρα μὲ τὸν Εὐγένιον.

Κάθε Μάρτιον μέσα σὲ τέσσερις ἡμέρας τιμοῦμε τὴν μνήμην πολλῶν Μικρασιατῶν μαρτύρων. Στίς 9 Μαρτίου τιμοῦμε τοὺς 40 μάρτυρες τῆς Σεβαστείας πού θανατώθηκαν μέσα στὰ παγωμένα νερά τῆς λίμνης ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινίου. Ὅμως στίς 6 Μαρτίου τιμοῦμε τοὺς 42 μάρτυρες τοὺς ἐν

Αμορίω. Θά μείνουμε λίγο περισσότερο στην ιστορία τους, διότι αποτελεί τό προοίμιο τών νεομαρτύρων τῆς Τουρκοκρατίας. Δέν θανατώθηκαν ἀπό Ρωμαίους εἰδωλολάτρες, ἀλλά ἀπό Ἄραβες Μουσουλμάνους τό 845 μ.Χ. Ἦσαν ἀξιωματικοί τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ στήν πόλη Ἀμόριο, ἡ ὁποία ὑπῆρξε καί γενέτειρα Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Τό 838 οἱ Σαρακηνοί Ἄραβες κατέλαβαν τήν πόλη κι ἔσφαξαν 4.000 Χριστιανούς. Οἱ 42 ἀξιωματικοί κρατήθηκαν ἐπί 7 χρόνια στή φυλακή καί ἐπιέζοντο συνεχῶς νά ἀλλαξοπιστήσουν. Ὅπως μᾶς διηγεῖται τό κείμενο τοῦ μοναχοῦ Εὐωδίου, οἱ 42 φυλακισμένοι ἔψαλλαν συνεχῶς τόν Ψαλμό τοῦ Δαυίδ "οὐ μή ἀποστῶμεν ἀπό σοῦ, ἀλλ' ἔνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τήν ἡμέραν". Οἱ φύλακες τούς ἐγλεύαζαν λέγοντας ὅτι τήν ἐποχή ἐκείνη μία γυναίκα κυβερνοῦσε τό Βυζάντιο: "Γυνή γάρ τῆς Ρωμανίας σήμερον βασιλεύει". Παρά τίς πιέσεις οἱ στρατιωτικοί αὐτοί ἔμειναν πιστοί καί στήν Πίστη καί στήν Πατρίδα καί τελικῶς θανατώθηκαν ἀπό τούς ἀλλόθρησκους κατακτητές τῆς πόλεως. Ὁ προαναφερθεῖς Εὐώδιος τούς ὀνομάζει "τρισαριστεῖς", δηλαδή ἀριστεύσαντες τρεῖς φορές. Πρῶτον διότι δέν προσεχώρησαν στήν εἰκονομαχία, δεῦτερον διότι ἔμειναν πιστοί στόν Χριστό καί τρίτον διότι δέν πρόδωσαν τήν πατρίδα τους. Βλέπουμε ἤδη τήν ἐποχή ἐκείνη νά διαμορφώνεται ἡ σταθερή ἑλληνορθόδοξη ἀντίληψη ὅτι ὁποῖος ἐγκαταλείπει τήν Ὁρθοδοξία -ἐκουσίως ἢ διά τῆς βίας- χάνεται καί γιά τόν Ἑλληνισμό. Μία ἀντίληψη πού ἔγινε πλέον βίωμα καί συνείδηση στους Ρωμηούς ἐπί Τουρκοκρατίας σέ ὅλα τά ὑπόδουλα ἑλληνικά ἐδάφη καί περισσότερο στήν Μικρά Ἀσία.

Κεντρική θέση, κυριολεκτικά καί μεταφορικά, στήν Μικρασιατική γεωγραφία καί ἱστορία κατέχει ἡ Καππαδοκία. Ἐκεῖ γεννήθηκαν ἢ ἔδρασαν σπουδαῖες μορφές τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἡ Ἁγία Νίνα πού ἐκχριστιάνισε τήν Γεωργία τοῦ Καυκάσου, ὁ Ἅγιος Θεοδόσιος ὁ Κοινοβιάρχης, ὁ Ἅγιος Γεώργιος ὁ Τροπαιοφόρος, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε στήν Καππαδοκία καί μαρτύρησε στά τέλη τοῦ 3ου αἰῶνος μ.Χ. στήν Παλαιστίνη, ἡ Ἁγία Εἰρήνη Χρυσοβαλάντου, ὁ Ἅγιος Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου, ὁ Ἅγιος Βλάσιος, ὁ Ἅγιος Ζήνων καί πολλοί ἄλλοι. Ἀπό τόν 7ο αἰῶνα μ.Χ. ἡ Καππαδοκία καθίσταται μεγάλο κέντρο μοναχισμοῦ καί ἀσκήσεως. Στήν κοιλδα τών Κοράμων - σημερινό Γκιόρμε - βλέπει ὁ σύγχρονος ἐπισκέπτης τίς τρύπες καί τίς σπηλιές πού προσέφερε ἡ ἰδιόμορφη γεωλογική διαμόρφωση γιά τήν ἀσφαλῆ ἐγκαταβίωση τών Ὁρθοδόξων ἀσκητῶν. Γιά τό ἑλληνορθόδοξο Βυζαντινό Κράτος, τήν Ρωμανία ὅπως τό ἀναφέρουν τά κείμενα τῆς ἐποχῆς, ἡ Καππαδοκία ἦταν ἀκριτική, μεθοριακή, περιοχή καί ἐπί αἰῶνες δεχόταν τά πρῶτα κύματα τών Ἀραβικῶν ἐπιθέσεων. Ἐκεῖ γεννήθηκε ὁ θρύλος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα καί ὁ κύκλος τῆς ἀκριτικῆς ἐπικῆς ποιήσεως.

Ἡ κορυφαία πάντως στιγμή τῆς Καππαδοκίας ἦταν ὁ Δ' αἰῶνας, ὅταν γεννήθηκαν καί ἀνδρώθηκαν ἐκεῖ τρεῖς διακεκριμένοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας. Ὁ Μέγας Βασίλειος, Ἐπίσκοπος Καισαρείας, ὁ ἀδελφός του Γρηγόριος, Ἐπίσκοπος Νύσσης, καί ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἀπό τήν Ναζιανζό, πού ἀνεδείχθη Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως. Σήμερα οἱ μελετητές τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου τους τούς θεωροῦν, μαζί μέ τόν Ἅγιο Ἰωάννη τόν Χρυσόστομο πού γεννήθηκε στήν Ἀντιόχεια τῆς τότε ἑλληνιστικῆς Συρίας, ὡς τούς Χριστιανούς Πατέρες, οἱ ὁποῖοι τόνισαν τήν ἀξία τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καί βοήθησαν στήν δημιουργική συνάντηση Χριστιανισμοῦ καί Ἑλληνισμοῦ. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ προτροπή τοῦ Βασιλείου στους νέους νά μελετοῦν τά ἀρχαῖα κείμενα, ὅπως ἀναλύεται στήν ἐπιστολή του "Πρός τούς νέους ὅπως ἄν

ἐξ Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων". Ἐπίσης ἔχει μείνει κλασική ἢ ἀκόλουθη φράση τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιό του πρὸς τὸν Μέγα Βασίλειο, ὅπου τονίζει τὴν ἀξία τῆς μορφώσεως ὄχι μόνον μὲ τὰ Χριστιανικά κείμενα ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ "ἔξωθεν", δηλαδή τὰ ἀρχαιοελληνικά. "Οἶμαι πᾶσιν ἀνωμολογησθαι τῶν νοῦν ἐχόντων, παιδευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν καὶ ἡμετέραν...ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν"!

Αὐτὴ τὴν παράδοση τῆς Ἑλληνορθόδοξης παιδείας διετήρησε ἡ Μικρὰ Ἀσία καὶ μέχρι τὴν καταστροφή τοῦ 1922. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ σύσταση τοῦ τότε Μητροπολίτου Σμύρνης καὶ μετέπειτα Ἁγίου καὶ Ἐθνομάρτυρος Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γρηγορίου Ε', ὁ ὁποῖος ἔγραφε τὸ 1819 πρὸς τὰ σχολεῖα τῆς Σμύρνης: "Οἱ διδάσκαλοι νὰ ἀναδεικνύωσιν τοὺς μαθητιῶντας Χριστιανοὺς ἐλληνίζοντας τὰς φράσεις καὶ Ἑλληνας χριστιανίζοντας τὰ δόγματα, τὰ ἦθη καὶ τοὺς τρόπους". Μὲ αὐτὸ τὸ ἐκπαιδευτικὸ ἰδεῶδες, Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραμματεία, Χριστιανικὴ Πίστις καὶ ἠθικὴ, ἐπιβίωσαμε ἐπὶ αἰῶνες κάτω ἀπὸ ποικίλες δουλεῖες. Μήπως σήμερα πού εἴμαστε ἐθνικῶς ἐλεύθεροι, κινδυνεύουμε νὰ χάσουμε τὴν ταυτότητά μας ἀπεμπολῶντας τὴν Ἑλληνορθόδοξη παράδοση στὸ ὄνομα ἀμφιβόλων καὶ ξενόφερτων δῆθεν "προοδευτισμῶν";

Ὁ Μικρασιατικὸς Ἑλληνισμὸς διετήρησε τὴν ταυτότητά του μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας του. Στὴν Καππαδοκία ἐπὶ Τουρκοκρατίας 18 ἑλληνικὰ χωριά γύρω ἀπὸ τὰ Φάρασα ἀναγκάσθηκαν νὰ τουρκοφωνήσουν, ἀλλὰ ἀποφάσισαν νὰ κρατήσουν τὴν Ὁρθόδοξη Πίστις. Μιλοῦσαν τουρκικά, ξέχασαν τὰ ἑλληνικά, καὶ ἡ μόνη τους ἐπαφὴ μὲ τὴν γλῶσσα τῶν πατέρων τους ἦταν ἐπὶ αἰῶνες ἡ Θεία Λειτουργία, ἡ ὁποία ἐτελεῖτο στὰ ἑλληνικά. Οἱ Ὁρθόδοξοι τουρκόφωνοι Καππαδόκες, γνωστοὶ καὶ ὡς καραμανλήδες, διέσωσαν τὴν ἐθνικὴ τους συνείδηση χάρις στὴν Ὁρθοδοξία. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος ἐκ Φαράσων, ὁ Χατζηφεέντης ὅπως τὸν ἔλεγον, ὁ ὁποῖος ἐκοιμήθη τὸ 1924 σαράντα ἡμέρες μετὰ τὴν ἀναγκαστικὴ ἀφιξὴ του στὴν Ἑλλάδα.

Τὴν χορεία τῶν Ἁγίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας συμπληρώνουν οἱ Ἐθνοϊερομάρτυρες Ἐπίσκοποι πού μαρτύρησαν τὸ 1922 ἀρνούμενοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ ποίμνιό τους. Δηλαδή ὁ Σμύρνης Χρυσόστομος, ὁ Κυδωνιῶν Γρηγόριος, ὁ Μοσχονησίων Ἀμβρόσιος, ὁ Ἰκονίου Προκόπιος καὶ ὁ Ζήλων Εὐθύμιος, ὁ ἥρωας τοῦ Ποντιακοῦ ἀγῶνος. Ἀπὸ τουρκόφωνους Ἑλληνες Μικρασιάτες τοῦ Ἰκονίου γεννήθηκε ὁ Ἐπίσκοπος Γρεβενῶν Αἰμιλιανὸς Λαζαρίδης, ὁ ὁποῖος φονεύθηκε τὸ 1911 ἔξω ἀπὸ τὰ Γρεβενά στὸ πλαίσιο τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνος. Δέν ἀναγνωρίσθηκε ὡς Ἅγιος, ἀλλὰ ὁ τίτλος τοῦ Ἐθνομάρτυρος τοῦ ἀνήκει ἐπαξίως.

Ἐμεῖς σήμερα πρέπει μὲ κάθε εὐκαιρία νὰ τιμοῦμε τοὺς Ἁγίους καὶ τὴν Ἑλληνορθόδοξη παράδοση τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Πόντου. Δηλώνουμε δὲ πρὸς κάθε κατεύθυνση ὅτι ἐπιθυμοῦμε τὴν εἰρήνη μὲ τοὺς γείτονες, ὄχι ὅμως εἰς βάρος τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας. Ζητοῦμε τὴν πλήρη ἀναγνώριση τῆς Μικρασιατικῆς καὶ Ποντιακῆς γενοκτονίας καὶ τραγουδοῦμε τὸν ποντιακὸ θρῆνο τῆς Ἀλώσεως πού μᾶς διδάσκει ὅτι: "Ἡ Ρωμανία κι ἂν πέρασε, ἀνθεὶ καὶ φέρει κι ἄλλο".

Γένοιτο!

Ἐθνικοὶ Εὐεργέτες¹.

Τοῦ κ. Δημητρίου Μάρκου Ψώρα,

Διευθυντοῦ του 2^{ου} Δημ. Σχολείου Βροντάδου (Παναγίας Ἐρειθιανῆς).

Τιμοῦμε σήμερα ἀνθρώπους μὲ ὑψηλὸ αἶσθημα φιλοπατρίας, φιλανθρωπίας, κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, οἱ ὅποιοι, σὲ ἐποχὲς μεγάλων στερησέων, συνέβαλαν στὴν προσπάθεια τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους νὰ ὀρθοποδήσει καὶ δίδαξαν μὲ τὸ δικὸν τοῦς τρόπον τὴν προσφορὰ στὴν Πατρίδα, τὸν ἄνθρωπον, τὴν Παιδείαν καὶ τὸν Πολιτισμὸν δωρίζοντας σημαντικὸ μέρος ἢ ἀκόμη καὶ ὀλόκληρην τὴν περιουσίαν τους. Ἡ εὐεργεσία ἀποτελεῖ ἔμπρακτὴ ἐκδήλωση συμπαραστάσεως πρὸς τὸν πάσχοντα συνάνθρωπον. Πηγάζει ἀπὸ τὸ ἀγνὸ αἶσθημα φιλαλληλίας χωρὶς ὑπολογισμὸν ἢ σκοπιμότητα. Εἶναι κοινωνικὴ δράση μὲ τεράστιο μέγεθος.

Ἡ εὐεργεσία πρὸς τὴν πόλιν καὶ κατ' ἐπέκταση πρὸς τὸ λαὸν της, θεομοθετεῖται ἀρχικὰ στὴν ἀρχαία Ἀθήνα μὲ τὶς ὑποχρεωτικὰς «λειτουργίαις».

Ὁ Χριστιανισμὸς συνέχισε καὶ ἀναβάθμισε τὴν κοινωνικὴ αὐτὴ ἀρετὴ, ἀναδεικνύοντας τὴν πνευματικὴν της διάσταση. Δὲν δρᾷ πλέον ὁ πολίτης γιὰ τοὺς συμπολίτες του ἀλλὰ ὁ χριστιανὸς γιὰ κάθε συνάνθρωπον ἀδελφὸν του. Δὲν τὸ κάνει αὐτὸ γιὰ νὰ θεωρηθεῖ καλὸς πολίτης, ἀλλὰ γιὰ νὰ θεωρηθεῖ παιδί τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ «Ὁ ἐλεῶν πτωχὸν δανεῖζει Θεῷ».

Ἐμπρακτὴ ἐφαρμογὴ τῆς εὐεργεσίας, ἀπὸ χριστιανικῆς πλευρᾶς, ἀποτελοῦν οἱ διαθήκαι τῶν ἐθνικῶν εὐεργειῶν, οἱ ὅποιοι, στὸ σύνολόν τους, ἦταν βαθιὰ θρησκευόμενοι καὶ κοινωνικὰ καλλιεργημένοι ἄνθρωποι. Ὁ Μιχαὴλ Τοσίτσας λ.χ., ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους εὐεργέτες τῆς ἐποχῆς του, ἀρχίζει τὴν διαθήκην του ὡς ἀκολουθῶν: «ἐπιθυμῶν κατὰ χριστιανικὸν καὶ κοινωνικὸν καθῆκον...». Ἀπὸ τὴν μελέτη τῶν διαθηκῶν προκύπτει ἀβίαστα ὅτι πολλοὶ εὐεργέτες πίστευαν πῶς τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια μὲ τόσες θυσίαι καὶ κόπους ἀπέκτησαν, δὲν ἀνήκουν ἀποκλειστικὰ στοὺς ἰδίους, ἀλλὰ ὅτι ὁ θεὸς τοὺς ἔταξε ὡς διαχειριστὰς αὐτῶν τῶν ἀγαθῶν. Καὶ ἐπειδὴ τὸ πιστεύειν εἶναι τρόπος ζωῆς καὶ ὄχι ἰδεολόγημα γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, προσφέρουν θυσιαστικὰ καὶ μὲ χαρὰ, στὴν φτώχεια τῶν συνανθρώπων τους, στὴν δυστυχία, τὸν πόνον, τὴν ἀγραμματοσύνην, τὴν πάσης μορφῆς ὑποδούλωση, συμπονώντας τοὺς πονεμένους καὶ ἐλαφρύνοντας τὸν ζυγὸν τους μὲ στόχον τὴν ἀπελευθέρωση. Ἀπελευθέρωση ἀπὸ ὅλα τὰ παραπάνω, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν κατακτητὴν συνάμα.

¹ Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς Ἡμέρας μνήμης τῶν Ἐθνικῶν μας Εὐεργειῶν, στὸν Ἱερό Ναὸ Ἁγίου Μάρκου Βροντάδου τὴν 30ὴ Σεπτεμβρίου 2012.

Κίνητρό τους είναι ή αγαθοεργία, ή ευεργεσία πρὸς τὴν Πατρίδα ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν συνάνθρωπο, ή αγάπη πρὸς τὴ γενέθλια γῆ, ή νοσταλγία, ή συμπάθεια καὶ ὁ πόνος πρὸς τὴν πάσχουσα ὁμογένεια, ή βαθιὰ πίστη στὸ Θεὸ καὶ ή συνέπεια πρὸς τὶς ἀρχὲς τοῦ Εὐαγγελίου, με τὸ ὁποῖο εἶναι γαλουχημένοι καὶ ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστο στοιχεῖο τῆς ψυχῆς τους. Αὐτὸ ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα νὰ διαθέτουν ἀφιλοκερδῶς τὶς περιουσίαις τους γιὰ ἀγαθοὺς σκοποὺς, χωρὶς νὰ τοὺς τὸ ἐπιβάλλει καμία κρατικὴ ἐξουσία. Εὐεργετοῦν διακριτικὰ, χωρὶς νὰ ἐπιζητοῦν τὴν ἐφήμερη δόξα καὶ τὴν τιμὴ, δαπανῶντας τεράστια ποσὰ καὶ ἀφήνοντας ὡς κληρονομία ἀθάνατα ἔργα στοὺς τόπους ποὺ τοὺς φιλοξενοῦν, ἀλλὰ καὶ στοὺς τόπους καταγωγῆς τους.

Τὰ περισσότερα καὶ πιὸ λαμπρὰ δημόσια κτίρια ποὺ χτίζονται στὴν Ἑλλάδα στὸ δεῦτερο μιστὸ τοῦ 19ου αἰῶνα, ὀφείλονται, κατὰ κύριο λόγο σὲ ἐθνικοὺς ευεργέτες. Σχεδὸν κάθε μεγάλο δημόσιο ἔργο ἔχει ἓνα δωρητὴ, ἓναν ἐθνικὸ ευεργέτη. Τὸν Ἀβέρωφ, τὸν Ἀγγελόπουλο, τὸν Ἀρσάκη, τὸ Βαρβάκη, τὸν Εὐγενίδη, τὸ Ζάππα, τοὺς Ζωσιμάδες, τὸ Μαρασλῆ, τοὺς Μπενάκηδες, τὸν Παπαστράτο, τοὺς ἀδελφοὺς Ριζάρη, τὸ Σιβιτανίδη, τὸ Σίνα, τὸ Σκυλίτση, τὸ Σούτσο, τὸ Σταύρου, τὸ Στουρνάρα, τὸ Συγγρό, τὸν Τοσίτσα, τὸν Χαροκόπο, τὸ Χατζηκυριάκο, τὸν Χατζηκώστα, τὸν Χριστόπουλο καὶ τόσους ἄλλους. Καθένας καὶ ἓνα ὄραμα, μία ἰσχυρὴ θέληση πρωτοβουλίας, μία προσωπικὴ ἱστορία, ποὺ συμπλέκεται με ὅλες τὶς ἄλλες, διαμορφώνοντας τὴ μεγάλη, τὴ συνολικὴ ἱστορία τοῦ ἐθνικοῦ ευεργετισμοῦ, τὴν εὐγενέστερη ἔκφραση ἀγάπης γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ εἶναι ή ἱστορία αὐτὴ ἀτελεύτητη, καθὼς δὲν περιορίζεται μόνο στὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε τεράστιες ἀνάγκες. Συνεχίζεται καὶ στὴ νεότερη ἱστορία, με σημαντικὰ ἔργα καὶ προσφορές. Μὲ δράσεις ποὺ ἐπιβεβαιώνουν τὴ θέληση τῶν Ἑλλήνων ποὺ ζοῦν, ἐργάζονται καὶ μεγαλοουργοῦν σὲ ὄλο τὸν Κόσμο, νὰ συμβάλουν στὴν πρόοδο τοῦ Τόπου καὶ τὴν ἐνίσχυση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κάλυψη τῶν βασικῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν τῶν συμπατριωτῶν τους, με τὴν ἐνίσχυση τῶν φτωχῶν, τὴν ἀνέγερση καὶ καλλωπισμὸ ναῶν, τὴ σύσταση φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδρυμάτων, τὴν ἀνέγερση σχολείων, ἔριξαν τὸ βάρος στὴ διάδοση τῶν φώτων τῆς παιδείας, διαδίδοντας τὸν Ἑθνικὸ διαφωτισμὸ. Ἡ κατασκευὴ σχολείων, νοσοκομείων, ἀκόμη καὶ ή δωρεὰ ἐξοπλισμοῦ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων, βοήθησε σὲ δύσκολα χρόνια τὸν τόπο μας νὰ προχωρήσει καὶ νὰ ἀναπτυχθεῖ. Τὰ Ἰδρύματά τους ἀναπτύσσουν ἐντονη κοινωφελῆ καὶ πολιτισμικὴ δραστηριότητα. Πολλὰ τέτοια Ἰδρύματα λειτουργοῦν ἀνελλιπῶς ἀκόμη καὶ σήμερα. Θὰ λειτουργοῦσαν ἀκόμη περισσότερα, ἂν πολλὰ κληροδοτήματα δὲν παρέμεναν, γιὰ διαφόρους λόγους, ἀναξιοποίητα ἢ με ὄχι χρηστὴ διαχείριση.

Στα Νησιὰ μας, οἱ ευεργέτες στήριξαν διαχρονικὰ με ὅλες τους τὶς δυνάμεις τὴν Ἐκπαίδευση, τὰ Γράμματα, τὸν Πολιτισμὸ, τὸν

Οικογένεια Άνδρεάδη: Άνδρεάδειο Γυμνάσιο Βροντάδου, Δημαρχείο Βροντάδου, Έρειθιανή, ΠΕΚΕΒ, Μουσείο, Εύαγγελίστρια. Τιμήθηκαν με τὸ Ἄξιωμα τοῦ Ἀριστίδην μέλους τῆς Βασιλικῆς Γερουσίας καὶ τὸ Μεγαλόσταυρο τοῦ Γεωργίου Α΄.

Οικογένεια Βενιάμη: Ἐξ ὀλοκλήρου ἀνέγερση τοῦ Νηπιαγωγείου Παναγίας Έρειθιανῆς, Στήριξη ἀπόρων οἰκογενειῶν, Ἀρωγοὶ στὶς ἀνάγκες τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Παναγίας Έρειθιανῆς καὶ ἄλλων Σχολείων.

Οικογένεια Εὐσταθίου: ΠΕΚΕΒ καὶ χρηματικὰ ποσὰ σὲ Νοσοκομεῖα, σχολεῖα, ναοὺς, ὀργανισμοὺς κλπ.

Οικογένεια Λῶ: Ὅρμος Λῶ, ΠΕΚΕΒ, Στάδιο Νίκος Λῶς, δωρεὲς σὲ ΦΟΒ, Ἅγιο Γεώργιο Βροντάδου, Μητρόπολη Χίου, Ἐξωραϊσμὸ Πυργίου καὶ Ἐμποριοῦ, Ναυτικὸ Μουσεῖο Χίου.

Οικογένεια Μαργαρώνη: Γνωστὴ Ἀρχοντικὴ Οἰκογένεια τοῦ Βροντάδου, ἀπὸ τὶς παλαιότερες οἰκογένειες καραβοκύρηδων ἀλλὰ καὶ ἐπιστημόνων ποὺ κατοίκησαν στὴ Χίο ἀπὸ τὸ 1821 μέχρι καὶ σήμερα καὶ διέπρεψαν παράλληλα στὸ ἔξωτερικό. Μαργαρώνηδες συναντᾶμε καὶ στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τῆς Χίου κατὰ τῶν Τούρκων. Ἡ Οἰκογένεια Μαργαρώνη, μετὰ ἀπὸ ἐνέργειες τοῦ διευθυντῆ τοῦ σχολείου Μάρκου Ψώρα, ἀνέλαβε τὸ 1960, ὀλόκληρη τὴ δαπάνη ἀνέγερσης τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου (Ἁγίου Μάρκου) Βροντάδου. Συνέβαλε οἰκονομικὰ στὴν κατασκευὴ γεφύρας στὸν Ἅγιο Μάρκο. Κατέθεσαν χρήματα, οἱ τόκοι τῶν ὀποίων διετίθεντο γιὰ ἐνίσχυση τῶν ἀριστούχων μαθητῶν τῆς ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου. Ἦταν δωρητὲς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μάρκου καὶ διέθεσαν χρηματικὰ ποσὰ στὴ μονὴ Μερσινιδίου. Ἡ γενναιοδωρία τους ἐπεκτάθηκε στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, τὸ Δικηγορικὸ Σύλλογο Πειραιᾶ (μὲ ὑποτροφίες γιὰ ἀριστούχους δικηγόρους) καὶ ἄλλοῦ. Διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος ἀπενεμήθη στὸ Χριστόφορο καὶ Παντελῆ Μαργαρώνη ὁ Χρυσοῦς Σταυρὸς τοῦ Φοίνικα γιὰ τὸ ἔμπρακτο ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴν Παιδεία.

Μιχαηλὸς Ζωρζῆς καὶ Γεώργιος: Ἐμπορικὴ Σχολὴ τῆς Χίου, Ὑδραγωγεῖο Βροντάδου, Γηροκομεῖο, Βιβλία στὴ Βιβλιοθήκη Κοραῆ, χορηγίες σὲ πολλὰ Σχολεῖα καὶ Ἰδρύματα.

Ξενίδς Ζαννῆς: Φιλανθρωπίες, κοινωφελεῖς σκοποὺς, Δημοτικὸ Σχολεῖο Βροντάδου.

Μιχαὴλ καὶ Σταματία Ξυλᾶ: Ὁμήρειο Πνευματικὸ Κέντρο.

Οικογένεια Φαφαλιοῦ: Φαφάλειο Στάδιο, ΦΟΒ, ΠΕΚΕΒ, Παναγία Μούτσαϊνα, Ναυτικὸ μουσεῖο Χίου.

Οικογένεια Χανδρῆ: Ἀκαδημία Ἐμπορικοῦ Ναυτικοῦ, Συντήρηση Ψηφιδωτῶν Νέας Μονῆς, Ἀναδάσωση, ΠΕΚΕΒ.

Οικογένεια Χατζηπέτρου: Δωρεὲς στὸν Ἅγιο Μάρκο, στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἁγίου Μάρκου καὶ σὲ ἔχοντες ἀνάγκη.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς πλούσιες Οἰκογένειες, τὸν ὄβολὸ τους ἔδιναν συντεχνίες ἐπαγγελματιῶν καὶ ἀπλοὶ ἰδιῶτες. Ἀνεγείρουν καὶ ἐνισχύουν Σχολεῖα, Βιβλιοθήκες, Νοσοκομεῖο, Λωβοκομεῖο, Γηροκομεῖο,

Μαιευτήριο, Όρφανοτροφείο, Κοινωφελή Ίδρύματα, Γυμναστήρια και Παιδικές χαρές.

Η χιακή εύποιία ἀγκάλιασε πρώτα ἀπὸ ὅλα τὴν ἐκπαίδευση. Τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, (Δημοτικά, Γυμνάσια, Ναυτικὲς Σχολές) ἔδωσαν τὴ δυνατότητα στοὺς νέους τῆς Χίου, τῶν Ψαρῶν καὶ τῶν Οἰνουσσῶν νὰ μορφώνονται καὶ κατ' ἐπέκταση νὰ καταλαμβάνουν ἀνώτερες θέσεις στὰ πλοῖα. Δὲν εἶναι πιά μόνο ναῦτες καὶ λοστρόμοι, ἀλλὰ Μηχανικοὶ καὶ Καπετάνιοι. Μαζὶ μὲ τὴν αὐξηση τῶν ἀποδοχῶν τοὺς ἀνεβαίνει καὶ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν νησιῶν.

Οἱ σημερινοὶ δωρητὲς καὶ ἐθνικοὶ εὐεργέτες τῶν Νησιῶν μας εἶναι ἄξιοι συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τῶν προγόνων μας. Ντόπιοι καὶ ὁμογενεῖς, ἄτομα, οἰκογένειες, σύλλογοι, συνεχίζουν τὶς ἀγαθοεργίες τοὺς πρὸς τὸν τόπο. Στηρίζουν τὴν παιδεία, τὴν Ὑγεία, τὸν ἀθλητισμὸ, τὸν πολιτισμὸ, τὶς ὑπηρεσίες τοῦ κράτους. Στηρίζουν ὅσους βρίσκονται σὲ δύσκολες ὥρες καὶ προσφέρουν σπουδὲς σὲ ἀπόρους φοιτητὲς καὶ σπουδαστὲς. Σὲ χίλια δυὸ αἰτήματα μικρὰ ἢ μεγάλα δείχνουν καθημερινὰ τὸ αἶσθημα κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Νεώτεροι ἐφοπλιστὲς, ὅπως ὁ Λουκάς Κτιστάκης, ὁ Παναγιώτης Τσάκος, ἡ οἰκογένεια Φράγκου καὶ πολλοὶ ἄλλοι συνεχίζουν τὸ ἔργο τῶν παλαιότερων, προσφέροντας χορηγίες σὲ Ίδρύματα, Σχολεῖα καὶ ἄπορες οἰκογένειες. Ὅμως, τὸ μέγιστο καλὸ τῆς προσφορᾶς πρὸς τὴν κοινωνία, μικροῦ, μεγάλου ἢ πολὺ μεγάλου ποσοῦ, δὲν εἶναι αὐτὴ καθεαυτὴ ἢ προσφορὰ τῶν χρημάτων, ἀλλὰ κυρίως ἡ ἐνέργεια, τὸ καλὸ παράδειγμα, ἡ ἀνταπόκριση σὲ κάτι κοινωνικὰ ἀναγκαῖο ἢ ἐπεῖγον, ποὺ σὰν ἀποτέλεσμα ἔχει τὸ δυνάμωμα τῆς κοινωνικῆς συνοχῆς.

Οἱ Εὐεργέτες ἀποτελοῦν γιὰ τὸ ἔθνος μας μέγα ἠθικὸ κεφάλαιο καὶ δικαιοῦνται μαζὶ μὲ τοὺς πολεμικοὺς ἥρωες καὶ τοὺς πνευματικοὺς μας φωστῆρες τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης ὅλων μας.

Στὴν συγκυρία ποὺ ζοῦμε, ἡ τιμὴ στοὺς ἐθνικοὺς μας εὐεργέτες καὶ ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἀξίας τοὺς μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι αὐτὸ ποὺ φαίνεται ὡς κυρίαρχο πρόσωπο τῶν Ἑλλήνων τὰ τελευταῖα χρόνια δὲν εἶναι τὸ ἀληθινὸ μας πρόσωπο.

Ἄρκει νὰ κοιτάξουμε στὶς παρακαταθῆκες ποὺ μᾶς ἄφησαν οἱ πρόγονοί μας γιὰ νὰ βροῦμε τοὺς θησαυροὺς ποὺ ψάχνουμε στὰ τρένα τῆς δῆθεν «προόδου» καὶ τοῦ δῆθεν «ἐκσυγχρονισμοῦ» ποὺ συνεχῶς κυνηγάμε καὶ συνεχῶς χάνουμε. Εὐτυχῶς, γιὰ τὴν αὐτὰ τὰ τρένα ἔχουν ὡς ἀφετηρία τὸν ἐγωισμὸ καὶ τὴν ἀπληστία καὶ προορισμὸ τὸ μηδέν.

Ἄς μὴν μᾶς πτοοῦν, λοιπόν, οἱ ἐξωτερικὲς ἀπειλές, ἄς ἐξακολουθήσουμε νὰ φυλάμε ἐθνικὲς Θερμοπύλες ἀκούγοντας ξανὰ τὰ λόγια τοῦ Χριστοῦ: «Ἐν τῷ κόσμῳ ἔξετε θλίψιν, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ τὸν κόσμον νενίκηκα».

Μαζὶ Του μποροῦμε νὰ νικήσουμε καὶ ἐμεῖς, συλλογικὰ καὶ προσωπικὰ.

Τὸ κωδωνοστάσιο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Λουκά Βαρβασίου, πόλεως Χίου.

Ὁ Ἱερὸς Ναὸς Ἁγίου Λουκά Λειβαδίων, πόλεως Χίου.

Ό Ίερός Ναός Άγίου Λουκά Άνω Καρδαμύλων.

Ό Ίερός Ναός Άγίου Δημητρίου Άρμολίων.